

ADAHOOŃIŁIŁI

THE NAVAHO LANGUAGE MONTHLY

VOL. 2 NO. 2

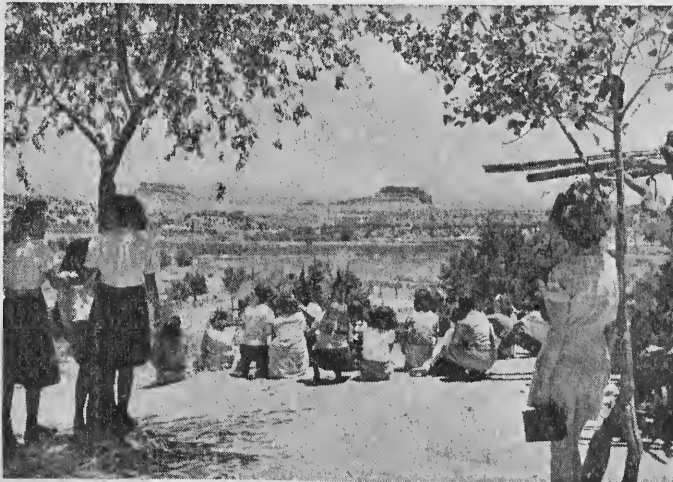
WINDOW ROCK, ARIZONA

DECEMBER 1, 1946

NAABEEÓ BÉESH NT'I'JÍ BÉESO \$65,000.00 BÍIGHAHGO ŁA' T'AH NIHÁ NAAZNIL. BAA HOHKÁÁH!

Naabeehó Yootóódéé' kó' na'at'baqsii bibéézh nt'i' yáq' ndaashnishéé da-bibéeso hastádiin dóo ba'aan 'ashdladi miil bíighahgo (\$65,000.00) t'ah ndi bá naaznil, ní jini Mr H. B. Gardner. Mr. Gardner Na'nizhoozhídi sídá dóo béesh nt'i' baq' nda'anishígíí bee bíhólníih. Díí béesoígíí łá' 'ániid bik'é nda'azhnish yéé 'adaat'é, dóo łá' t'éiyá díí' náahaiídáq' bik'é nda'azhnish yéé 'adaat'é ní jini.

Béesh nt'i' bá ndashoołnishii t'áa doo 'altso nihich'i' nda'iisyaáhq' Mr. Gardner baa hohkááh Na'nizhoozhídi, doodaii' t'óo naaltsoos bich'i' 'adaahłe'. Kót'éego Mr. H. B. Gardner, Santa Fe Office, Gallup, New Mexico. Níza adi kéedahoht'ínigíí t'éiyá kó' na'at'baqsii ninádaalt'ígóo naaltsoos Form 607 Standard gholghéhígíí deínóhkeed, dóo nihá hadadilne' go nda'iilghéégóo nihá bił 'ada-ólne'. 'Áádóo tsosts'id daats'i' yiskáqgo nihibéeso nihaa ninádahidoo-jah.

Díí naaltsoos be'elyaaígíí Tóháálí hoolghéegi shíí'dáq' Naabeehó dóo Kiis'áanii dóo Bilagáana 'at'ééké Scouts gholghéhígíí 'áłah 'ályaago be'elyaa. (Photo courtesy The American Girl.)

'Anaa' baa na'aldeeh yéedáq' Naabeehó łá' t'áadoo 'altso bich'i' nda'il-ghéhe siláogóo 'adahaaskai. Ła' t'áadoo bibéeso yínináda'idéetkid da. Ndi díí béesoígíí t'ah t'áa béedahózingo naaznil. Diné t'ah béeso bá hasht'e' naaznilígíí díí naaltsoos bikáa'gi bízhi' bik'i danít'i'. Naanish binaaltsoos Social Security Card deit'nínigíí dó' binumber dabikáa'. Nihízhi' hadadóh'íí' dóo bee nihíł hóone'ígíí bik'ehgo bíká 'ada-ohłe' doodaii' baa hohkááh.

Díí check-ígíí béeso t'áa 'at'q' 'adanéelt'e'go dabikáa'. Ła' hastá'adah sindáo dabikáa'. Ła' 'éi neeznádiin dóo ba'aan tseebíłts'áadah dabikáa'. Yootóódéé' kó' na'at'baqsii bibéézh nt'i'ígíí dó' baq' naanish t'óo 'ahayóí hóló. Diné 'ashdladi neeznádiin bíighahgo naanish bá hóló ní jini Mr. Gardner.

'ANI'İİHII YAH 'EELT'E'

Naabeehó łá' Jimmie Bardia gholghéé léi' Yootóodi táa' dóo 'ashdla' náahaiji' yah 'abi'doolt'e' 'aneez'íí'go biniinaa. Ła' 'éi Joe Ben joolghé jini. 'Éi t'éiyá diné bíká 'ajoolghodgo 'aneez'íí jini. 'Áko 'éi 'ashdla' náahaiji' t'áadoo 'adínaáhozhdiilt'éhé t'áa 'iighisíí 'ádaa 'áhojilyáq' dooleet jini.

NA'NIZHOOZHIDI SCOUTS 'A-ŁAH YILEEH

Níłch'its'ósi ndízídéé bighi' Na'nizhoozhídi 'ashiiké yázhí Boy Scouts 'atah danlínigíí 'áłah sil'í jini. Díí 'ashiiké yázhí Scouts 'atah danlínigíí haash'íí néeláq'déé' 'at'q'q dine'é danl'íigo 'áłah 'álya. 'Áko ndi 'atiin dahóochxó'ígíí biniinaa Ch'íníł'í dóo Lók'aahnteel dóo T'iists'óóz Ndeeshgizh dóo T'ohchini dóo T'iis Ntsaa Ch'éél'í dahoolghéédéé' 'ashiiké yázhí t'áadoo niheeskai da.

Díí 'ashiiké yázhí 'áłah 'ánál'íihígíí t'áa 'iighisíí yá'at'ééh. Háálá 'ahidiníłnáago 'at'k'is 'ada'hilne' 'éi baq.

ŁA' NIZHDIILGAAZHGO AWEE' JIISXI JINI

Diné łá' diné náánáłá' bił da'hish-gá jinízingo ndziizgheel jini. Ch'ééjídizid nt'éé' hatsi' 'álts'íisí yee' hwiighahgóo sitínéé jiisxi' lá jini. 'Éi shíí yíł niznít's'in lá jini. Dinéhígíí bik'éi 'ádaanígigo díí hastiin náadiilgash daan' jini. 'Áko diigis bá hooghan góne' yah 'eel-t'e' dóo 'ázeé'íł'íni dabiđínóol'íł, diigis daats'i' nil'í 'éi bééhodooził' biniighé.

Díí nahásdzáan bikáa'gi 'atn'í' bi-láahgo tó t'éiyá 'at'é jini.

CHEE DODGE BIDINE'E YA NAALNISHGO ŁA'I NAAHAI

Hastádiin dóo ba'aan táa' náahai-ídáq' Bilagáana D. M. Riordan gholghéé léi' Naabeehó yinant'a'í nil'íigo Chee Dodge Naabeehó siláago (scouts) danlínigíí yinant'a'í nil'í dooleet níigo Wáashindoondi 'Indin Binant'a'í sídá-hígíí yich'i' naaltsoos 'áyiilaa lá jini. 'Íí-dáq' Chee Dodge díí Mr. Riordan gholghéheé yá 'ata' halne' nt'éé' jini. Jó 'éi kóníigo naaltsoos yik'e'eshch'íí lá 'íí-dáq': "Henry (Chee) Dodge gholghéé léi' 'ayóo hóyá dóo t'áadoo yik'ee bił ghé'í da, dóo t'áa 'ábi'dl'nínigíí 'at'é dóo t'áa 'iighisíí danihik'is. Wáashindoon yá siláago binant'a'í nil'íigo t'áa 'iighisíí yá'at'ééh dooleet, háálá bił bééhózin 'éi baq. 'Áádóo t'áa bí t'éiyá. Bilagáana dóo Naabeehó bizaad yá'at'éehgo yee yáłti' dóo yá'at'éehgo 'ata' halne'go shił bééhózin. 'Áádóo diné yá'at'éehii t'áa 'altso bee ba'deet'áanii deeshłeet nízingo t'áa 'iighisíí yidiilkaal. Bilagáana-k'ehji' 'ak'e'at'chí dóo 'ólta' yééhósin, dóo t'áadoo le'é bich'i' bidool'aadgo, haashq' yit'é, łá' lá yidool'íł ni, níigo naaltsoos 'áyiilaa lá jini.

COLORADO BIGHI' ŁA'I DAADZAAZ JINI

Níłch'its'ósi ndízídéé bighi' Colorado hoolghéego náhásdzooígíí bighi' t'áa 'iighisíí lq'í daadzaaz jini. Łahgóo tseebíłts'áadah 'adées'eez bíighahgo daadzaaz jini. Yidzaazígíí biniinaa 'ashdla'áadah jilt'éego dazhneezná jini. Dibé dóo 'íł' dóo béégashii dó' t'óo 'ahayóí bidahidínéezdee' jini. Ła' t'óo dichin bida'niighá jini. K'ad t'éiyá siláago bichidí naat'a'í dóo chidí naa'na'í bee ch'iiyáan bich'i' 'adahageeh. Dóo t'áa 'éi bee łá' 'ázeé'ál'íłgóo 'adaho'diigeeh.

Bilagáana k'ééda'didléehgo kéedahat'ínigíí dó' łá' bidedaadzaaz jini. Bidedaadzaazígíí ch'iiyáan danohsingoyas bikáa'gi t'áátáhágo 'atná'asdzhogho 'ándaał'íłh, 'áko chidí naat'a'í bikáa-déé' ch'iiyáan nihich'i' hadadaha'níł dooleet dóo naaki 'atná'asdzhogho łá' dajitsaahgo biniighé dooleet dabi'doo-niid jini. Jádí ndaakaigóo 'atdó' t'oh bich'i' hadadaha'níł jini.

19791
#N31
A234

ARIZONA BIGHI' K'ÉÉDA'DILGHÉÉHGÓO NAANISH DAHÓLÓ

Arizona bighi' siláago dajííí nt'ée'go 'áadi hqah dah dahoo'a'áq 'ashdla'- 'áadahdi miil jilt'é jiní. Díí hqah dah dahoo'a'ígíí 'azee' bádahooghangóo t'áa 'altsogo 'azee' t'áa daznizin shíí haa daha'níígo Veterans Administration deitnínígíí há yik'é nda'iilée dooleet jiní. 'Áko ndi díí 'azee'ígíí t'áa hó t'éi- yá siláago jílíígo hqah dahoo'a'áq bqah 'ájíí'íí dooleet biniíghé. 'Azee'íí'íni danlíinii Veterans Administration yá ndaalnishígíí naaltsoos há 'ádeile'go dóo t'áa 'éi bik'ehgo 'azee' haa daha'- níí dooleet jiní.

T'áá'á'í nááhaíddáq' siláagodéé' nánoohdzáago dóo t'áa siláago 'atah nohíinii hastáq' ndeezidgo Veterans Administration daolghéhígíí nihá yik'é 'asláago nihighoo' hasht'édaalne'. T'áa siláagodi nihqah dah dahoo'a'ígíí bi- k'ee nihighoo' haada daat'éego dó' t'áa- dgo bik'éégóo nihighoo' nihá hasht'é dadooníí.

BILAGAANA ŁA' BEEGASHII BI- TSOO' 'AYOO BIŁ ŁIKAN

Soodził biyaadi Naatooh Sik'ai'i hoolghéedi Bilagáana Ła' Buck Wilcox- son gholghée léi' béeegashii yitsoo' yiyii- géeshgo bi'diiltsá jiní. 'Áłtsé t'éiyá Karl Kothman joolghé 'éi béeegashii Ła' bitsoo' 'ádaadingo hazhdeél'íí jiní. Bee 'adéest'íí bee dazhníí'íígo Wilcoxson gholghéhígíí béeegashii yizloh jiní. Áa- dóo nt'ée' béeegashii yée bitsoo' 'ádingo naaghá jiní. Ha'át'íí shíí yiniinaa 'át'í. T'áa daats'í 'íighisíí 'ach'á bi'nííhíígo 'át'í. T'óo daats'í béeegashii bitsoo 'ayóo bił Łikanígíí yqá 'át'í jiní.

KINŁANIGI VETERANS GUID- ANCE CENTER 'AHOOLYAA

Dook'o'osłíid biyaadi Kinłanı hool- ghéhégi Veterans Guidance Center hoolghéego 'áhoolyaa jiní. Jó 'éi hó- tsaago 'ólta'ígi Mr John P. McVey ghol- ghé 'éi 'ákwii bíhólnííh jiní. Jó kwii t'éi- yá siláago 'atah daazlí'ée t'áa bína'ídi- déeshkił danizinígíí yínda'ídiłkid binií- ghé 'áhoolyaa. Mr. McVey t'éiyá 1929 yéedáq' Kinłanıgi níyá dóo t'áa 'ákwii hastáq' binááhai jiní. 'Éi shíí 'ólta' yí- nant'a'í níłígo. 'Áko Naabeehó dine'é 'ádaat'éegi t'áa bił béehózin jiní. Siláa- go 'atah dasoolí'ée ha'át'íí lá naanish shíí bíhwiideesh'áát lá danohsinggo Mr. McVey ndabídółkid. 'Éi shíí t'áa nihí- ká 'adoolghołgo 'át'é.

KQ' NA'ALBAASII JADI 'ALNEELGHOD JINI

Yootó bibéézh nt'í'í bikáá' kq' na- albaqsii ndadijahígíí Raton, New Mex- ico hoolghéedi jádi naakaigo 'ałnéel- ghod jiní. Kq' na'albaqsii t'áa 'íighisíí yéigo yilghołgo biniinaa jádi 'dabitsii- ts'iinée dóo dabijádée da'níłts'áq' 'a- yiistł'íid jiní. Jádi 'éi tseebíí doodaii' neeznáa daats'í naaztseed lá jiní.

SILAAGO DANLINÉE NAANISH BA ADAADINII BEESO BA HOŁO

Siláago daazlí'ée naanish bá 'á- daadinígíí bich'í' ndahalghée dooleet biniíghé béeso bá sinilígíí daats'í 'ałdó' nihí bee nihá haz'á. Jó kót'éego béeso 'atah bee há haz'áq łeh:

1. Naanish bízhnítzil dóo naanish haa deet'áqgo t'áa 'áko ch'ízhdoolnish- go t'éiyá;

2. Naanish há 'ádingo t'éiyá doodaii' njilnishgo damíígo ná'ádleełji' naadiin táa' béeso t'áa bich'í'go náájííłbiiłhgo t'éiyá;

3. Public Employment Agency deitnín- nígi házhi' njíłtsosgo dó' t'éiyá dóo t'áa damíígo ná'ádleeł bik'eh naanish bini- ná'ízhdiłki'go t'éiyá;

4. Díí naanish bá 'ádaadinii bich'í' ndahalghéhígíí t'áadoo Ła' jókeedí t'áa bí'ítsé hqah dahoo'a'go t'éiyá doo bee há haz'áq da. Díí béesoígíí Ła' jííkeed dóo bik'íji' hqah dahoo'a'go t'éiyá t'áa bee há haz'áq dooleet.

5. T'áa hó 'áda njilnishgo náhidizíid- ji' neeznádiin béeso t'áa bich'í'go haa hinidéhígíí 'éi Łaji' hach'í' nehelghée dooleet. Jó 'áko náhidizíidji' neezná- diin béeso haa hinidéeł nahalin dooleet. Jó kót'éego 'áátdeitní. 'Áda naalnish- go náhidizíidji' tsosts'idiin béeso nihá hinidéełgo tádiin t'éiyá díí béeso siláa- go bá sinilígíí nihich'í' nehelghée doo- leet. Jó 'áko náhidizíidji' neeznádiin béeso nihaa hinidéeł dooleet.

Díí béeso hach'í' nehelghéhígíí 'éi- yá díí biniinaa hats'áq' 'ánálzjijh:

1. Naanish yá'át'éehii hwee hólóq' nt'ée'go t'áadoo biniinaanígóo bits'ájí- gháahgo hats'áq' 'ánálzjijh;

2. Doo 'ákóq' 'ájíí'íígo biniinaa naa- nish bits'áho'dilt'eehgo dó;

3. Naanish bá hooghangi naanish yá- 'át'éehii há shóot'eehgo t'áadoo jidil- nish dago dó;

4. Doodaii' náánáŁahdi naanish yá- 'át'éehii há 'ashja'íí'ííhgo doo jinízin dago dó' ni'íilghéhígíí hats'áq' 'ánálzjijh.

Beehaz'áanii bik'ehgo t'éiyá naa- nish t'áa há 'ádingo damíígo ná'ádleeł- ji' naadiin béeso hach'í' nehelghéego t'áá'á'í ndoohah.

Siláagodéé' hwéé'elnih dóo naaki nááháah bighi' t'áa haa'ída díí béeso siláago danlínée bá sinilígíí, jóki' doo- daii' 'anaa' baa na'aldeehígíí k'énáŁ- dleeł t'áa bich'í'go 'ałdó' t'éiyá.

United States Employment Service Office deitníigo naanish hókeedgo bá

ŁICHII'GO 'ALNA'ASDZOH BEE- SO BA 'ADAHOHNILIGII HA'A- T'II BEE NIHAA DAHADEEL

Łichíí' 'ałná'asdzhogo Naabeehó yitahgi ndaalnishígíí (Navajo Service Chapter of The American Red Cross) 'á- niid Bini'ant'áqŁsoh ndeezidée bighi' 'asdzaní łichíí' 'ałná'asdzh yá 'azee' 'ádeit'ínígíí bidziilgo 'ídahool'áq'ii nihá Ła' shódayoost'e'go nihitahgóo nihe'a- t'éeke 'azee' 'ál'í yindeiníłtingo tsosts'i- di bee damíígo da'azlíí. Naabeehó 'a- t'éeke neeznádiin yilt'éego Tséhootsoo- gi 'éé' neishoodii bá 'ólta'ígi 'azee' 'ál'í bíndabidi'neestáq'.

NAALTSOOS 'ANAADAHIDOO'NIŁ

Níłch'its'ózi ndízidígíí naadiin 'ashdla'góo yoołkáatgo béesh bqah dah naaznilígíí yá dah nánídah dooleetígíí naaltsoos bá 'anáadahidoo'nił. Jó 'éi háshíí Sam Akeah doodaii' Chee Dodge daats'í hodínóolnéel biniíghé. Tó na- neesdzidée' Scot Preston gholghéhígíí 'ałdó' nt'ée' 'éi k'ad t'óo nahji' kónál- yaa, háálá naaltsoos doo lq'í yá 'ada- yiiznil da.

Ndahasdzoogíí neeznáago haz'á béesh bqah dah naaznilí danlíí dooleet- ígíí t'ah doo béeedahoozjijh da. Díí nda- hasdzogóo diné táłt'éego naaltsoos bá 'adaha'níí. Díí ndahasdzooígíí bighi' diné t'áa yíl'áa nt'ée' 'ałníí' biláahgo naaltsoos há 'adayiiniłgo t'éiyá hozh- niłnéeh.

BOYCE HOOZDODI YAAŁTI'

Tségháhoodzanídóo 'ólta' binani- t'a'í George A. Boyce gholghéhígíí 'ániid Hoozdoo hoolghéegoó naayá. 'Áadi Bi- lagáana Ła' 'áŁah silíí'go t'áadoo le'é Naabeehó bee bich'í' 'ándahaazt'í'ígíí yee yich'í' yááłti'. 'Ałk'idáq' Wááshin- doondée' Naabeehó 'ólta' bee bá ha'oo- dzí'ée díishjígóo t'ah doo bik'ehgo 'á- hánéeł da níigo haadzíí. 'Áádóo Naa- beehó dine'é béeso t'áa 'íighisíí t'áa 'ayáhago náadayíłbiiłh 'áádóo t'óo 'a- hayóí bqah dah ndahaz'áqgo 'át'é níigo yee yich'í' yááłti'.

TL'IISH T'AA BI NDA'HILTSEED

Diné Ła' tł'iish 'ádaanínígíí t'áa bí 'ahiilghashgo doo haada yinéeh da daa- níí łeh. 'Áko ndi, Chicago hoolghéedi zoo dahojiníigo t'áadoo le'é daníł'íni góne' tł'iish 'ádaanínígíí Ła' 'ałk'iilghod jiní. T'áa 'íighisíí yéigo nábidí'neesh- ghazhée 'éi daaztsá jiní. Ła' t'éiyá bi- k'osgóo nábidí'neeshghazhgo bitsiiji' 'ałtso niilyool jiní. T'áa 'íighisíí yik'ee ti'hooznii'go 'índa yá'át'éeh násdłíí.

nahaz'ánígóo díí t'áa 'ałtso bínda'íđół- kid. Siláagodéé' ha'át'e' hólóqgo binií- naa t'óo hwéé'elnihgo 'éi béeso doo hó- déet'í' da.

ADAHOONIŁIGII

Published on the first of each month
at the United States Indian School, Phoenix, Arizona.

Address all letters to The Editor,
'ADAHOONİLGII, Education Office,
Navajo Service, Window Rock, Arizona.

Subscriber rate: \$0.50 per year.
Make all checks and money orders payable to The Treasurer of The United States.
PIHS 12 1 46 1100

Robert W. Young Editor
William Morgan Translator

HAASHA' YINILGHE

Haa shíí néeláq' di kót'éégo niná-
danihídéékid? "Haashq' yinílghe?"
Naabeehó doo 'ákót'éégo nda'idíłkid
da, Bilagáana t'éiyá 'ákót'éégo nda'
díłkid. 'Áshjiih tikan binaaltsoos há 'ál-
néehgo dóo t'áa hó hághi' t'éiyá bínahó-
díkid da. Hamá dóo hazhé'é dóo bíł
hajjijjéé' doodaii' hwe'esdzáan doodaii'
hahastiin bízhi' da bínahódíki'. 'Éi daa-
ts'í t'áa 'altso bízhi' nihił béeéhózingo
Bilagáana na'idíłkidígíí 'altso naaltsoos
yikáá' 'iidoolíł. Ła' daats'í t'áa Naa-
beehók'ehgo t'éiyá dabízhi'. Naabee-
hó yízhihígíí doo ts'ída bíhólníhígóo yaa
ntsídaakees, háálá doo náánáłahgóo
ndaakai da, 'éi biniinaa. 'Áádóo Naa-
beehó yízhi doo yína'ahídíłkid da. Bi-
lagáana t'éiyá yízhi t'áa 'iighisíí bíhól-
níihgo yaa ntsékees, 'éi shíí Ła' doo nihił
béédahózin da.

Bilagáana bitahjí t'éiyá 'a'qá di-
ne'é da'idlǫ́ dooleetǫ́í 'ádin. Bilagáa-
nají 'asdzání bahastiin haleehgo bahas-
tiin bízhi' yéę bízhi' yileeh, bimá dóó
bizhé'é bízhi' yéę 'éí yóó' 'iidi'ááh. Jó
'asdzání ła' Mary Brown gholghée nt'ée'
go diné John Smith gholghée léi' yaq yi-
gháahgo Mary Smith bízhi' yileeh. 'Áá-
dóó ba'átchíní haleehgo t'áá 'a'łso bí-
zhi' Smith bigháąh dadé'ąq ła. Bi-
yáázh léi' ba'átchíní nááhádleehego t'áá
'a'łso Smith bízhi' bigháąh náádadé'ąq
ła. Bitsi' léi' doodaii' bich'é'é léi' ba-
hastiin haleehgo ba'átchíní hastiin bí-
zhi'ígíí'k'ehgo dabízhi' yileeh. Naabee-
hók'ehgo t'éiyá łahego 'át'é.

Bilagáana t'éiyá naqki-bízhí', łá
táá' dabízhí'. 'Áłtsé házhí' nilínígíí
t'éiyá t'áá hó t'áá sáhí t'áá 'a'qá 'ádaa-
t'éego daházhí'. 'Akéédéé' si'ánígíí
t'éiyá t'áá łá' hajííjée'ii t'áá 'ájíłtso da-
házhí'. Bilagáana t'áá shiidaq'dii kó-
t'éego dabízhí' náás deit'éehgo hool-
zhish. 'Ałk'idáq' t'éiyá Bilagáana bí-
zhí' t'áadaał'í nt'ée'. łá' t'óó John
doodaii' Peter da daolghée nt'ée'. 'As-
dzání t'éiyá t'óó Mary doodaii' Ann da
daolghée nt'ée'. 'Áko ndi haa shíí nées-

lqá' t'áa 'ahidaolghée nt'ée'. Ła' bi' d'ojihgo háídíígíí dashq' 'ááłbidi' ní t'óo hwiinidzin łeh. 'Áko hái John shíí 'ááłdiní dajiní nt'ée'. Naabeehók'ehgo ndi t'áa 'ákót'é k'ad. Hashké Haalgod jiníigo diné łá józhíigo ts'ídá 'ááłjiníinii doo bééhózin da. Háálá lq'í t'áa 'ákót'éego dabízhigo da 'át'é.

Łahda diné Ła' 'atsidí niljigo John gholghée Łeh. Jó 'áko 'éi bína'ídíkidgo John 'atsidígíí ha'niih. Smith t'éiyá 'atsidí 'oolghé Bilagáanak'ehjí. Doodaii diné Ła' John gholghéego tóshjeeh 'ádaal'jidi tóshjeeh béesh yinídeitsih Łeh, 'áko John 'inída'atsihígíí ha'niiigo ho'dójii Łeh. "Cooper" 'éi tóshjeeh yinída'atsiígíí 'oolghé. Ghónáásdóó, John Cooper házhi' yileeh. John Wheelwright da joolghée Łeh. Wheelwright 'éi tsi-naabqqs bijáád 'íí'íní 'oolghé. Ghónáásdóó John 'atsidígíí yęę John Smith bízhi' yileeh. Ła' 'éi John Cooper. Ła' 'éi John Wheelwright. Doodaii' Łahda 'éi John Harry gholghéhígíí bighe' ha'nii Łeh. Jó 'áko 'éi yęę John Harrison joolghé yileeh. Jó 'áádóó díí yízhíhígíí náás da'hizhdilchíihgo t'áá 'éi daházhi' yileeh.

Díishjǐ ḱyah t'ááłá'í sì'ánígíí diné
 lq'í yikáá' ḱédahat'ǐ hazlǐǐ', dóó haa-
 shǐǐ néelqáq' John Smith daolghéego ḱé-
 dahat'ǐ hazlǐǐ'. 'Áko ndi bee b́édahó-
 zin biniighé b́ízhi' 'ata'gi sì'ánígíí ná-
 dahódlǒ. Jó 'áko łá' John Joseph Smith
 daolghé, łá' 'éí John Edward Smith. 'Á-
 ko kót'éego b́ízhi' 'ádeit'ǐ: John J. Smith
 dóó łá' 'éí John E. Smith.

K'ad Naabeehó t'áadoo le'é Bila-
gáanak'ehgo 'é'él'ínígíí bił nihaa hool-
zhiizh. Naabeehó ła' siláago 'atah daa-
leehęędą́q' házhi' bíndahódeéekid. Ha-
má dóo hazhé'é bízhi', dóo bił hajííjéé'
dabízhi' dóo hwe'esdzáan dóo ha'átchí-
níní bízhi' da 'ałtso bíndahódeéekid. Ha-
'átchíní bízhi' t'áa sahdii 'ádaat'éego
doodaii' hazhé'é da bízhi' t'áa sahdii
'át'éego biniinaa t'áa tsididiingóó nda-
hazt'i'go 'índa ła' ha'átchíní bich'į' nda-
'iilghé dahazłį́'. Háálá Bilagáana Naa-
beehók'ehgo t'áadoo le'é baa na'aldee-
hígíí doo bił béedahózin da. Bił bééhoo-
zį'įgi 'át'ée ndi naanishtsoh 'át'é, 'éi bi-
niinaa doo yaa ndaat'įį da. 'Éi biniinaa
Naabeehó lq'í bich'į' ndahwii'ná.

Naanish ghókeedgi ndi yízhí bína-
'díkid. Jó 'áko házhi' doo bééhózin da-
go t'áá 'aktsoji' doo 'ihónéedzág da.

'Áko ts'ídá haa yit'éego 'ályaago t'éiyá yá'át'ééh dooleet? Jó 'éí diné t'áa yíl'áa nt'ée' bídahólnííh dóo t'áa nihí bee hasht'e' ntsídanohkees. Kót'éego daats'í yá'át'ééh. Naabeehó t'áa 'ałk'i-dáq' 'ałchíní yízhi' 'ádeit'ínéegi 'át'éego yízhi' yá 'ádeile' dooleet ndi díí yízhihígíí t'áa hó hatahgi t'éiyá chodaoo'łi dooleet. Bilagáanak'ehjí dó' házhi' há 'a-daalne' dooleet. Jó 'áko 'éí Bilagáana

t'áadoo le'é bił baa ńjít'įigo doo nani-
tł'a da. Bilagáanak'ehjí yízhíhígíí łá'
doo ndanitł'a da. Jó 'éi Joseph, Thom-
as, Mary, Ellen, George da. Jó 'áádóó
hazhé'é bízhi' 'akéédéé' si'ánígíí bił 'ał-
kéé' sinilgo 'ádaalyaago. Hazhé'é bí-
zhi' 'ádingo t'éiyá t'áá łá' 'ázhdoolíł.
Hazhé'é Joe 'Atsidii gholghéego hamá
t'éiyá Mrs. Joe 'Atsidii gholghée doo-
leeł. Ha'áłchíní t'éiyá Thomas 'Atsidii,
George 'Atsidii da daolghée dooleeł 'a-
shiikégo. 'At'éékégo 'éi Mary 'Atsidii
Ellen 'Atsidii da daolghée dooleeł. 'Áko
díí t'áá dabízhi'go 'ahool'áa dooleeł.
Házhi' 'ata'gi naaz'ánígíí da t'éiyá
'ádóone'é jílinígíí t'áá 'éi házhi' dooleeł.
Joe 'Atsidii joolghéhígíí tsi'naajinii jí-
lįigo da Joe Tsi'naajinii 'Atsidii jool-
ghée dooleeł. Hwe'esdzáan 'ałdó' t'áá
'ákót'éego bízhi' dooleeł. Ha'áłchíní
t'éiyá 'áájí 'ádóone'é danilínígíí bízhi'
bita' naaz'ąq dooleeł. Jó 'áko t'áá 'áł-
chíní ndahachííhgóó bízhi' bá 'ádaalne'
dooleeł. Díí yízhí 'ádaalne'ígíí t'éiyá
díí naaltsoos łá' hanáánáána'go 'índa
bikáá' bee nihił hodoonih.

K'ad Naabeehó t'óó 'ahayói John Bighe' (Begay) daolghé. Háálá bizhé'é daats'í John gholghéé nt'ée' 'éí baq. Bilagáanak'ehjí yízhí Johnson gholghéhígíí 'éí 'ákót'é. Jó 'éí John bighe' jiniigo 'oolghé. Naabeehók'ehjí yízhí "bighe" gholghéhígíí doodaii' "Begay" gholghéhígíí t'áá 'íghisíí yá'át'ééh. T'áá 'éí yízhí há náás nt'i'ígí le' 'át'é. Jó 'áko ła' John Bighe' doodaii' Ann Bighe' daolghée dooleet. Bighe' házhi'go doónee' ts'ídá beelt'ée da ndi jó t'óó yízhíhígíí dóo bee 'ééhózinígíí biniighé. Naabeehó béesh ɬigaii deitsidígíí ła' 'A-tsidií daolghé. 'Azháanee' ba'átchíní doo béesh ɬigaii deitsid da ndi bee 'ééhózinígíí biniighé 'Atsidií bízhi' bigháqáh dadé'áqgo yá'át'ééh.

T'áa shííł níhí 'áłdó' yízhí yá'át'ééh
go 'ádadoolníłgi níhíł béeadahózin. Jó
'áko 'áłdó' bee níhíł dahodoolníh, 'áko
naaltsoos bikáá' 'ádoolníł.

"Chidí yéé yiyíítchxó' lá!!!"
 "Dooládó' doodada nizhóní la' nt'ée'
 lá!!!"

KWII NIHÍZHI' HÁDADÓH'ÍÍ'! BÉESH NT'I' DAATS'I LA' T'AH BÉESO BAAH HADASOOL'ÁAGO 'ÁT'É

M. Chavez	SSA 525 24 1376	\$ 13.53	W. Yazzie	SSA 526 32 8209	15.21
T. Y. Anderson	SSA 525 54 7467	1.32	A. Begay	SSA 722 16 8430	11.80
W. Bowman	SSA 527 12 0704	1.44	E. McCabe, Jr.	SSA 999 99 4006	38.40
H. Johns	SSA 527 12 0974	20.21	K. Hardy	SSA 722 16 5756	31.92
C. Williams	SSA 527 22 8840	7.49	T. Betah	SSA 720 07 6985	12.76
J. Crank	SSA 527 28 8273	5.78	T. N. Begay	SSA 720 07 3131	41.41
F. Silversmith	SSA 525 42 6839	12.94	P. George	SSA 700 03 9976	22.44
F. Crank	SSA 527 28 8272	8.37	F. Begay	SSA 725 16 8316	11.59
B. Lopez	SSA 525 54 3993	32.76	A. Saunders	SSA 525 30 7339	28.66
J. Mokie	SSA 525 30 7221	28.89	D. Kee	SSA 711 12 4403	.74
J. Salt	SSA 720 07 3075	25.16	S. Lee	SSA 725 16 9546	9.68
R. Okee	SSA 525 42 5053	2.58	T. Begay	SSA 722 14 0530	3.75
C. Benally	SSA 525 42 7900	27.30	F. Begay	SSA 527 20 9271	2.48
R. Dulgai	SSA 720 07 9914	27.50	G. Clark	SSA 527 14 4109	7.83
M. Littlesalt	SSA 546 32 8224	13.96	H. Clark	SSA 525 40 2097	10.16
H. Littlesalt	SSA 545 38 0557	27.53	B. Begay	SSA 525 34 1946	5.50
J. Yazzie	SSA 720 07 6267	6.29	J. Toduechene	SSA 725 16 8982	24.22
B. Ambrose	SSA 525 42 8705	2.58	K. Begay	SSA 527 22 9681	22.98
J. Begay	SSA 525 52 7160	25.51	J. Chase	SSA 527 22 9053	15.99
B. Tsosie	SSA 720 07 2990	2.58	K. Yazzie	SSA 720 07 6340	11.50
K. Naswood	SSA 999 99 4396	26.90	D. J. Woody	SSA 526 20 3084	11.27
H. Naswood	SSA 525 34 3144	30.20	J. Todechine	SSA 525 48 9625	3.20
T. Lee	SSA 525 42 5069	28.67	G. Six	SSA 527 12 0738	19.69
J. A. Moya	SSA 525 18 7982	24.22	F. Todechene	SSA 527 22 9574	10.50
J. A. Begay	SSA 525 30 8477	13.35	F. J. Woody	SSA 525 34 2097	6.47
H. Dokia	SSA 999 99 4383	2.86	S. L. Tom	SSA 722 16 7203	10.46
D. Lee	SSA 528 58 6024	11.89	A. Tsosie	SSA 554 34 8531	3.72
A. Notie	SSA 530 14 9578	5.06	H. C. Begay	SSA 527 07 1377	1.86
F. Y. Begay	SSA 525 30 6301	5.73	I. G. Garcia	SSA 525 42 3477	2.88
T. Chavez	SSA 525 24 2504	9.42	P. Barton	SSA 495 10 1718	4.27
G. Henry	SSA 525 34 8872	30.60	K. Jeffy	SSA 725 16 8141	16.72
D. Toledo	SSA 525 34 2560	17.62	E. Cly	SSA 527 22 8413	1.93
L. B. Smith	SSA 525 52 8298	2.62	A. S. Eltsosie	SSA 527 24 8201	28.91
R. Garcia	SSA 725 16 9375	45.10	R. Beach	SSA 527 26 6496	5.63
H. Yazzie	SSA 527 26 5156	23.52	R. Beach	SSA 722 10 1082	25.78
J. K. Yazzie	SSA 525 34 1080	28.15	G. Yazzie	SSA 725 16 8769	1.00
G. Henio	SSA 525 30 7096	1.00	J. K. Yazzie	SSA 525 34 1080	9.64
B. Smith	SSA 725 16 9254	5.48	H. Yazzie	SSA 527 26 5156	5.73
T. Anderson	SSA 525 32 4819	9.97	H. Blackhorse	SSA 720 07 2182	3.20
F. Spencer	SSA 525 52 0317	1.00	J. D. Cooley	SSA 999 99 4439	.36
F. Parker	SSA 525 34 3274	10.46	T. Blea	SSA 525 30 9534	.81
S. Woods	SSA 710 01 6794	4.73	F. V. Torrez	SSA 525 14 1848	.22
L. Wyatt	SSA 442 12 5110	6.32	G. Saavedra	SSA 525 30 7275	1.37
M. Benally	SSA 524 34 4911	30.27	R. Waite	SSA 526 30 1369	3.30
B. Begay	SSA 527 22 8796	8.30	R. Orchard	SSA 526 30 2815	3.30
G. Begay	SSA 999 99 3820	11.88	H. Waite	SSA 999 99 4440	3.30
S. Capozoni	SSA 725 16 9258	17.90	K. Yazzie	SSA 722 16 7205	7.38
H. Bahe	SSA 999 99 4322	15.63	J. Francis	SSA 525 52 0420	7.38
H. Begay	SSA 526 18 2534	19.22	D. Toledo	SSA 525 34 2560	5.54
J. Nelson	SSA 527 20 8445	4.65	G. M. Terry	SSA 548 09 2345	6.47
V. Yazzie	SSA 526 32 8203	8.08	K. Woody	SSA 527 28 8217	10.25
T. Cruz	SSA 525 40 7061	8.95	H. Walker	SSA 527 20 9655	12.28
K. Benally	SSA 525 34 4910	43.71	B. Gamble	SSA 527 24 9407	6.23
E. F. Serna	SSA 525 42 3704	5.87	R. Bigman	SSA 527 26 6298	14.19
F. Dougi	SSA 527 28 8943	5.54	B. Jones	SSA 722 07 5396	1.42
T. Long	SSA 725 16 9279	13.27	S. A. Yazzie	SSA 527 20 9549	7.26
G. Benally	SSA 527 20 8842	31.98	G. Billie	SSA 527 24 9178	21.93
J. R. Gonzales	SSA 525 52 5962	18.60	J. Salt	SSA 528 30 7453	19.59
P. Lopez	SSA 525 34 6960	20.36	J. Salt	SSA 563 36 3982	21.93
B. Nez	SSA 720 07 1915	18.54	G. James	SSA 527 20 8493	1.00
E. Richardson	SSA 447 01 8445	100.14	W. Smith	SSA 527 28 8605	18.03
J. Benally	SSA 722 18 2985	8.62	P. Benally	SSA 527 09 2360	2.71
B. Yazzie	SSA 525 30 9849	50.34	H. Yazzie	SSA 527 20 9198	2.71
J. John	SSA 720 07 3065	17.16	B. J. Nelson	SSA 525 52 1039	11.90
K. Yazzie	SSA 525 52 1359	3.47	K. Yazzie	SSA 527 26 5459	16.20
T. McCabe	SSA 527 28 7198	.16	L. Gambler	SSA 527 22 9927	23.00
K. Clark	SSA 527 20 7915	14.17	C. Begay	SSA 725 16 9196	24.72
R. Begay	SSA 525 40 8081	25.31	R. Kayennie	SSA 527 24 9893	19.37
J. Manygoats	SSA 722 16 6150	8.46	F. T. Cody, Jr.	SSA 725 16 9014	9.41
R. Fowler	SSA 527 22 8449	7.64	A. Nez	SSA 527 22 9474	9.39
B. Shorty	SSA 527 22 8371	1.91	D. Keyennie	SSA 725 16 9178	23.23
S. Grayhat	SSA 527 22 8370	7.10	T. N. Begay	SSA 526 32 7824	6.96
H. Bradley	SSA 527 18 4407	3.35	J. Wilson	SSA 527 26 6706	9.65
B. Ambrose	SSA 525 42 8705	57.71	N. Parrish	SSA 527 26 4420	9.80

ARIZONA BIGHI' K'ÉÉDA'DILGHÉÉHGÓO NAANISH DAHÓLÓ

Hoozdo (Phoenix) hoolghéedi t'áadoo le'é k'éedadilghééhgóo Bini'ant'áq-tsoh ndízidígíí bighi'dóo naanish dahólógo yihah n'léi Bini'e'eshjááshchilí gholghéigíí ndízidígíí bighi'jii'. Naabeehó 'á'áadi ndaoolnishígi le' 'át'é. Jó 'éi ndik'q' daóbéégóo dóo ch'il t'igaií dóo ch'qqsht'ezhii k'éedadilghééhgóo da naanish dahóló, tsin bineest'q' ndahadleehgóo da shíí naanish dahólógo 'át'é.

Phoenix hoolghéigíí binaagóo ndik'q' dóo ch'iyaán haa shíí néelqá' k'éedadilghééh. T'óo 'ahayóigo nináda'anish. Lahgo 'éi Jacob's Farm hoolghé, 'ákwe'é Naabeehó t'óo 'ahayóí nínadaalnish. Diné dóo 'asdzání ndaalnishígíí t'áa 'ákwíi yii' dabighanígíí bá hóló. Jó 'éi yá'át'éehgo nda'anish daanígo yaa dahalne'.

Ndik'q' k'éedeididléigíí Naabeehó t'óo 'ahayóí bá nínadaalnish, ndik'q' dayóbéego. 'Asdzání danlínígíí nízho'nígo ndik'q' dayóbé, diné danlínígíí 'éi t'óo bíyó bił ndant'á daaní jiní. 'Áko ndi diné danlínígíí lq'í naanish baa dahideest'q, 'áko be'esdzáan danlínii ndadoolnish biniighé.

Naabeehó danlínii lq'í da 'ahíikai-go Phoenix hoolghéégóo naanish hádeeskaigo t'áadoo na'ni'aahí naanish baa dahididoot'áatgo haz'q. Hazhó'o naanish t'áadoo bits'ándajikahí dóo jilq'í 'áadi ndajilnishgo shíí 'áadi naanish bee bídahólníhígíí t'áa sahdii kin bił dahaghan dooleet biniighé 'á' há ndeidoonitgo 'át'é. Doo hazhó'o ndajilnish dago t'éiyá kin há ndadoo'niłgíí doo bihónéedzq da.

T'áadoo le'é k'éedeididléehii Naabeehó naanish yaa deididoot'áatgíí t'áa yéedaaldzid. Háálá Naabeehó naanish t'óo yits'ánijée'go t'áadoo le'é k'idool-yáhq t'áa 'ádzaagi dooleet, 'éi bq. 'Áko ndi Naabeehó naanish dayókeedgo t'áa naanish baa dahididoot'áat sha'shin.

Díí naanish baa hane'ígíí 'á' da-nohsingó kódahoolghéigíí nda'ídí-dóotkit: 1921 E. Washington Street, Phoenix; Prescott hoolghéegi t'éiyá Courthouse-gi, County Agent's Office góne'; Kintánigi dó' Courthouse-gi County Agent's Office góne'; T'iisyaakindi t'éiyá, County Agent's Office góne', Naa'ahóohai ná'ádleehegi; Tsézhin Deez'áhadi t'éiyá, Courthouse-gi, County Agent's Office góne'. Díí kóp naanish binda'ídótkid.

Díí Southern Arizona hoolghéihí haigo 'áadi dadeesdoi. 'Áko ndi t'ée-go t'éiyá t'óo bíyó ndítk'as. Habeeldléi hólógo yá'át'ééh. Danízaadgóo naanish hajigháago beeldléi t'áa hwee hólógo yá'át'ééh. Ha'áłchíní t'áa nji'eeshgo 'áldó' 'ásaa' bił ch'iyaán 'ádaal'ínígíí t'áa hwee dahólógo yá'át'ééh.

Naanish danohsinígíí t'áa k'ad

NAABEEHO 'ASDZANI ŁA' BIHOOHYA'

Naabeehó 'asdzání Hae Jennie Nelson gholghé bíhoohya'go yah 'i'iniłí bíká danitá jiní. Díí 'asdzání t'éiyá Tsé Dijool Si'ání (Lupton, Ariz.) hoolghé 'áa dóo hastiin William Goodluck gholghé 'éi bitsi' jiní. Tséhootsooídi 'azee'ál'í-nígóo jideeyáago dashdiya jiní. Naabeehó diné 'á' Na'nízhoozhídóo Tséhootsooídi 'azee'ál'íníji' diné 'ayigheehígíí 'éi 'azee'ál'ígóo bił ndziskai dóo Na'nízhoozhídi bił níjkai jiní. Díí 'asdzání Na'nízhoozhídi bił ná'íldée' dóo t'áa kin tahji' doo béehoozin da jiní.

'Asdzání hooghandéé' dah diya-háqdq' beeldléi doot'ízh dóo beeldléi bijánil yishtłizh léi' yee dah diyaani' jiní. Doot'ízhii dó' tseebídi neeznádiin béeso bąqhilínígíí bizéedéejée'go dah diyaani' jiní.

T'IISTS'OZ NDEESHGIZHDI NAAL'EELI DAJIYA' JINI

T'iists'óoz Ndeeshgizhdi t'áadoo nda'azheehí diné naal'eełi yit da'íyq' jiní. Naal'eełi nahashkaa'go deit'áah nt'ée' 'á' béesh bee hane'é ndaazt'í'ígíí yik'qah yijée' jiní. Níchxiilgo biniinaa béesh yik'qah yijée' sha'shin. 'á' t'éiyá kin yideezgoh dóo diitaa' jiní. Naal'eełi tádiin dóo ba'aan 'ashdla' daats'í naníidee' jiní. Díí 'áłchíní ndayizláz' dóo biiskání t'áa 'ájłtso naal'eełi dajii-yq' jiní.

MR. COOPER K'AD DOO NAA-BEEHO YINAALNISH DA

Bilagáana 'á' John M. Cooper gholghéego Tségháhoodzánídi 'alqaji' naat'áanii n'ínígíí yikée' góne' náánas-dził nt'ée' 'éi k'ad Wind River Agency, Fort Washakie hoolghéedi naat'áanii náánídlí jiní. Háshíł bitsásk'ehji' 'a-náánadáah, 'éi t'ah doo bééhózin da.

Diigis jilígo 'á'ah tózis 'á' nahizh-dootnih biniighé kingóo jiniya jiní. 'Áadi níyáago díí tózisígíí 'á' yaago si'qago yiyiłtsq nt'ée' 'ání jiní. "Dooládó' doo-dada, díí tózis 'á' doo bił hool'áa da lá!!" ní jiní. "Bit'áahdeé' 'á' 'áldó' 'ádin lá!!" nígo deigo ninéini'q, jiní.

naanish nishódahoot'eéh. Doo naanish 'á' shójoot'eéh dago, 'át'ah naanish t'éiyá ba'hódlí haleehgo naanish há 'ádin 'á'eh. 'Éi bq naanish t'ah dahólóníq' naanish hadanohtáh. Díí naanish dahólónígíí doo danohsin dago shíí naakaii 'áadi ndadoolnish.

NAABEEHO DAATS'I 'OLTA' ŁA' NAADEINIDZIN?

Tóta'jii Niinahnízaad hoolghéedi 'ólta'ági k'ad báda'ólta'í dji' naháaztq dóo 'áłchíní da'ólta'ígíí neeznádiin dóo ba'aan tádiin yilt'éego bíhóoghah. Bée haz'áanii bik'ehgo 'áłchíní da'ólta'ígíí neeznádiin dóo ba'aan 'ashdla' dóo deigo hodees'áago 'anéelt'e'go t'éiyá báda'ólta'í dji'go bíighah. K'ad t'éiyá Niinahnízaadgi 'ólta'ági 'áłchíní t'áa náhást'édiin yilt'éhigo da'ólta'. 'Ólta'í-dóo t'áa 'áhánigóo 'áłchíní lq'í kéedahat'jii ndi 'á' doo t'áa 'ákwíi jii da'ólta' da. 'á' da'ólta'qagóo doo da'ólta' da, háálá báda'ólta'í bá 'ádin 'éi bq. Naabeehó bada'áłchíní 'ólta' yá yichq deideelni ha'níigo dahane' ni, 'ákosq' ha'át'éego Niinahnízaad hoolghéegi diné kéedahat'ínígíí ba'áłchíní doo t'áa 'ákwíi jii da'ólta' da. 'Áłchíní doo t'áa 'áłtso t'áa 'ákwíi jii da'ólta' dago báda'ólta'í náánáłahdi báda'ólta'í bídin dahóghé'égóo 'anáahidookah. 'Áko ndi da'ólta'góo t'áa 'áłtsogo yá'át'éehgo da'ólta' k'ad. Lahgóo 'áłchíní t'áa 'ákogi 'ádanéelt'e' dóo lahgóo t'éiyá t'áa 'iighisíi hada'deezbin. 'Áłchíní yiniinaa 'ólta' niyiisíihii bidziilgo, 'áko doo baa hwiinít'jii da. T'áadoo biniinaanígóo 'ólta' ndayisíihgo 'éi doo yá'át'éeh da. Háálá 'íhoo'aah gholghéii t'áa 'íghisíi 'áłchíní bá yá'át'éeh dóo yee yá'át'éehgo dahináa dooleet 'éi bq. Bídahoo'aahii ndayisí'ée náas hodeeshzhiizhdi yik'édí danlji dooleet. 'Íhoo'aah gholghéii t'éiyá yá'át'éehgo bee 'iiná.

INDINS 'ATAH NAALTSOOS 'ANDAYII'NIŁ DOOLEEŁ

'Indins danlínii Bilagáana binan-t'a'í naaltsoos yá 'ándayii'niłgíí 'atah naaltsoos 'ándahii'nił dooleet daanínígíí t'áa 'ániłtso niłt béedahózin, jó 'áko ndi t'ah doo bee niha'deet'aah da. Dq-dq' Tóta'dóo Bilagáana 'á' Paul B. Palmer gholghé 'éi 'Indins 'atah naaltsoos 'ándayii'nił dooleet'ée bich'jii' baa dajich'ígíí 'éi doo bee haz'qagóo 'ádajit'jii ní jiní. 'Áko 'Indins 'atah naaltsoos 'ándayii'nił dooleet biniighé 'á' naaltsoos bikáa' bízhi' 'ádaalyaa jiní. 'Áko ndi Na'nízhoozhíji McKinley County hoolghéego haz'ánígíí t'éiyá t'ah ndi 'Indins danlínígíí naaltsoos 'ahi'nił bich'jii' baa hóchjii' jiní. 'Éi biniinaa 'aa ndahat'jii góne' (Court) yah 'íit'í' dóo baa hwiinít'jii jiní. The Civil Liberties Association dólghé 'éi 'Indins yich'ijii' danlji jiní. 'Aa dahwiinít'jii'déé' daats'í diné t'áa 'áłtso 'Indins danlínii dóo Bilagáana da t'áa 'áłtso 'aheet'éego naaltsoos 'ahi'nił bee bá haz'qago 'ádeidoolíł t'óo hwiinidzin. T'áa hazhó'o New Mexico dóo Arizona gholghéego náhásdzooígíí bighi' t'éiyá 'Indins doo 'atah naaltsoos 'ándayii'niłgo bá haz'q.

TÓHÁÁLÍJDI GIRL SCOUTS 'ÁLAH SILÍJ'

(Reprinted from **The American Girl**, November, 1946, by special permission of The Editor.)

Shííldáq' Tóháálíjdi 'at'ééké yázhí Girl Scouts deiłnínígíí 'álah silíj'. At'ééké yázhí Bilagáana danlínígíí dóo Naabeehó be'at'ééké dóo Kiis'áanii 'at'ééké yázhí dó' t'ááłáhági dabighango naakidi damíjgo 'azlíj'. Jó 'éi 'ahidiníłnáago t'áadoo le'é yínda'ahiniltin dooleet biniighé. Jó 'éi bighiin dóo da'azhishgi da 'ahidiníłnáago yee 'ahídahool'áq'. 'Áadi Bilagáana be'at'ééké yázhí 'ash-dla'áadah yilt'éego yíkai dóo Kiis'áanii be'at'ééké t'éiyá ndil-t'éego ní'áqzh. Mesa Verde hoolghéégóo naaskai dóo 'áadi táa' dabiiská. Tóháálí binaagi 'at'dó dandáá'góo tádadookai. T'áa diné dabighangóo 'at'dó' díkwíigo shíj da'íiyáq'. Díí 'at'ééké kée-dahat'íjdi 'adahooníłgíí dó' yee 'ahit dahalne'go yaa naaskai.

Tóháálí hoolghéedi Bilagáana be'at'ééké dóo 'at'ééké 'Indin danlínígíí ndaané. (Photo courtesy of **The American Girl** magazine.)

bee bééháníih dooleet biniighé k'ai' tseebíigo k'idoolyáa jini. Díí Girl Scouts 'álah 'ályaagíí kónáhoot'ehí shíjgo t'áa 'ákónááhoo'níł jini, háálá 'ákót'éego 'at'éé-ké Bilagáana danlínígíí dóo 'Indin danlínígíí 'ahidiníłnáago 'ahídahool'aah, 'éi baq, 'áádóo 'ahidiníłnáago 'ahitk'is 'áda'ahilne' biniighé.

Díí kwii naaltsoos bikáa'gi be'el-yaaigíí t'éiyá naaltsoos náánáta' **The American Girl** deiłnínígíí bikáa' be'el-yago ndanideeh nt'éé'. Díí naaltsoos **The American Girl** gholghéhígíí t'éiyá t'áadoo le'é Girl Scouts yaa naakaagíí yaa halne'go ndanideeh.

MORENCI

Ghqqji' ndeezid yéedáq' Bilagáana díí naaltsoos bik'ehgo 'ánál'íhígíí Morenci hoolghéedi béesh łichíi'ii haagédíji' naayá. Jó 'éi 'áadi 'adahoot'éegi hoł bééhodooziji dóo Naabeehó dine'é bił náhozhdoolnih biniighé 'ákóq njiiyá.

Naabeehó lq'í Morenci hoolghéégóo ndaaskai. Łah Naabeehó díjdi neez-nádiin yilt'éego 'áadi ndaalnish nt'éé'. Bilagáana bihólníhígíí Mr. L. M. Barker gholghéhígíí 'anaa' baa na'aldeeh yéedáq' Naabeehó shá ndaashnish yéé t'ah ndi baa 'ahééh nisin ní jini. Háálá díí béesh łichíi'ii gholghéhígíí t'áa 'iighisíí t'áa 'ákónéehé nt'éé'go bee 'atah 'ak'e hodeesdlíj'. Doo Naabeehó béesh haagéedgi ndaashnishgóo shíj t'éiyá haa yit'éego nihisiláago ti'dahooznii' dooleet nt'éé'.

K'ad t'éiyá ndadoolnishii doo bídin hóghéé' da, háálá Bilagáana dóo Naakai lq'í naanish dayókeed, 'áko ndi Naabeehó dine'é łá' ndeeshnish danízinígíí t'áa naanish baa hidit'aah ní jini naat'áanii Mr. Barker gholghéhígíí. Naabeehó nihit yá'ádaat'ééh, háálá 'ayóo ndaalnish dóo nizhónigo ndaalnish ní jini. 'Éi biniinaa Naabeehó łá' nináadadoolnish ní jini. Naabeehó lq'í náadadeeshnishgo dóo t'áadoo dabighangóo 'anáhákáhi naanish t'éiyá yidadiil-

kaalgo t'áa sahdii kin bá ndoo'niłgo 'ákwii kéedahat'íj dooleet ní jini Mr. Barker. 'Áko 'índa ba'atłchíní t'áa ndayii-éesh dooleet ní jini.

'Anaa' baa na'aldeeh yéedáq' Naabeehó béesh haagéedi ndaalnishéé jó bí da naanishtsoh daníjgo hoolzhiizh jini. T'óo kónízaháji' ninádaalnishgo t'áa 'áko bikéyahgóo 'anáhá-káah łeh. 'Éi t'áa 'iighisíí doo yá'át'éeh da daaní jini. T'áa 'éi biniinaa béeso lq'í yóo' 'anídee' jini. Biniinaa 'at'dó' diné ts'ídá 'ákónéelqá' ndaalnish doo bééhózin da jini. Naabeehó k'ad 'áadi ndaalnishígíí t'éiyá doo t'áa k'ad niki-dahaaskaigóo naanish yidadiilkaal ní jini Mr. Barker.

K'ad t'éiyá 'áadi Naabeehó neez-nádiin yilt'éego t'ah ndaalnish jini. Lq'í

Kwe'é t'éiyá Bilagáana be'at'ééké diyogí 'al'íjgi dóo 'adizgi yidahoot'aah. Bilagáana be'at'ééké łá' ts'aa' yit'óogi yidhool'áq'. Łá' t'éiyá béesh łigaii yitsidgi yidahoot'áq'. (Photo courtesy **The American Girl**.)

béesh nt'i' yqah ndaalnish dóo łá' t'éiyá Ba'atłchíní 'ádaadinígíí t'éiyá kin bá hó-ló jini k'ad. 'Atłchíní biłgo t'éiyá doo yá'ashxóq da jini.

Diné ba'atłchíní t'áa géed ndaakai-ígíí 'ániid 'ályaago 'éi yii' ndabiilkaáh dóo t'áa 'éi yii' da'ayá jini. Tsásk'ehígíí dóo ch'iyyánígíí t'éiyá t'ááłáhádi damíjgo ná'ádleejji' naakits'áadah dóo ba'aan táa' dootł'izh dóo ba'aan náhás-t'éi sindáo bee haa náadahábijih jini. Honinéegi t'éiyá t'ááłáhádi damíjgo ná-'ádleejji' \$47.85 'ándajiił'ijh jini. 'Áko ndi tsásk'eh dóo ch'iyyáan bee haa náadahábijihígíí bididzohgo \$35.00 da yileeh jini. Jó 'akqoh t'áa hayóí honinéé lá.

Naabeehó 'asdzání dó' k'ad t'áa díkwíí 'áadi ndaalnish. Ha'atłchíní ndajii'eeshígíí t'éiyá binánii 'léi'gi daha-ghan. Tsiniheeshjii' bee daakingo bighi'. Tó dóo chizh t'éiyá t'áa há hółó dóo doo bik'é 'azláa da. 'Áko ndi 'asdzání doo bá yá'áhoot'éeh da. Naanish t'áadoo bits'á ná'algho'í 'adeezhnishgo t'éiyá ha'atłchíní bá kin yá'át'éehii łá' há 'ádoolníł jini.

Morenci dziłghi' 'áhoolghé. 'Áko ndi doo deesk'aaz dóo doo ts'ídá náho-niigah da. Naabeehó łá' 'ádaanígigo 'ayóo náho niigah daaní ndi doo ts'ídá yéigo náho niigahgóo 'at'é, háálá ghó-dahgo haz'á 'éi baq.

'Ayóí 'áho níłtsxogo łe'oogeedgo 'áádéé' béesh haagéed. 'A'áan góyaa 'éi dooda. Béesh łichíi'ii t'éiyá łeezh t'áa bił hidigeeh da'dilghíhiji'. Dadilghíjgo 'índa t'áa sahdii bits'áhageeh. Naanish yá'át'ééh dóo 'atí'doolíłii t'áa 'ádin. T'áa 'áhánígi dó' 'ólta'. Chidí 'atłchíní bee ndaagéhígíí nda'anishígi náłgho'. Naabeehó ba'atłchíní da'ólta'-go ndaalnishígi le' 'at'é.

Morenci hoolghéedi ndeeshnish danohsinígíí T'iisyaakingi naanish bá hooghanígi nda'ídółkid ní jini Mr. Barker. Naanish nihaa deet'áqgo t'áa 'at-tsoní nihá bik'é 'azláago naanishdi doohháát. T'áa-łáhági 'at'éego naalnishgo náhást'édiin nihiiskáqgo níkéénoohdzáago náat'áq' nihá bik'é niná'doolghéet. Náhást'édiin yiská t'áa bi-ch'í'ji' níkéénoohdzáago t'éiyá bee nikinooyáa shíj t'áa nihí bik'é n'doohłéet. Doodaii' nihá bik'é n'doolghéet ndi bik'é nishoołnish yéé nihits'áq' béedidoo-dzoh. Jó 'éi T'iisyaakinji' nihá bik'é niná'doolghéet.

Subscribe now to 'Adahooníłgíí. Only \$0.50 a year.

'AJIDLÁAGO BAA HONEENI DAATS'I

K'ad Naabeehó t'óó 'ahayóí kin lq'í dah naazhjaag'góó 'atnáadaakah. Jó 'éí Na'nízhoozhígi 'adahoot'éégóó. Ła' t'áadoo le'é yá'át'éehgo chodao'íinii ndayiiłniih yiniighé 'atnáadaakah, dóó Ła' t'áadoo 'át'éhégoó 'e'e'áhgo dabi-ghangóó 'anáhákaáh. Ła' diné t'áá kin-tahgi kéédahat'í, doodaii' Ła' kin ha-daas'áhígi yinaagóó kéédahat'íigo kin-tahgóó ndaalnish. 'Éí bąą t'áá 'ákwíí jį kin dah naazhjaag'góó Naabeehó kin taadaakai.

'Indins gholghéii tódiłhił bich'į nahidoonihígií doo bee haz'ąą da. Díí beehaz'áanii yígií doo Bilagáana t'éiyá 'ádayiilaa da. Doo tódiłhił yaa dani-chi'go 'ádaat'į da. Naabeehó dine'é Ła' dóó náánaŁa' 'Indins danlínigií t'áá bí díí beehaz'áanii 'ádoolníł daanigo yaa nda'ookąąhgo Bilagáana 'ákót'éego beehaz'áanii 'ádayiilaa. 'Ałk'idąą' nihahastóí Ganado Mucho dóó Manuelito gholghéheé Wáashindoongóó díí Naabeehó bich'į tódiłhił ndajiiłnihígií 'éí dooda dooleet daanigo nda'ooskan. Naabeehó bitahgi hastádiin náahai-đąą' 'adahóót'įđéé k'ad Tségháhoodzá-nídi naaltsoos bee naaznil. Díí naaltsoosigií Bilagáana diné binant'a'í nilí-nii Wáashindoondi 'Indins binant'a'í si-dáhigií yich'į' naaltsoos 'íł'įigo t'áá 'á-ko Na'nízhoozhí hoolghéegi Naabeehó dine'é da'adlą nígo naaltsoos yich'į' 'á-yiił'įih nt'éé' lá. Na'nízhoozhídi 'adlánígií biniinąa diné nda'ahiltseed dóó Ła' 'ił ndahadeet dóó Ła' t'áá bí nda'ahig-ąąh, 'áádóó Ła' chách'osh bídahidil-nééh lá nígo naaltsoos 'íł'į' nt'éé' lá. Jó 'éí dííshjįigóó t'ah ndi t'áá 'ákót'éego baa 'ooldah. 'Éí bąą nihahastóí dahó-yáanii t'ah ndi díí tódiłhił t'áadoo nihi-ch'į' ndahaniihí dooleet daanigo t'ah ndi yaa nda'ookąąh. Jó 'éí tódiłhił ghol-ghéii 'at'éł'į, 'éí bił béeedahózingo 'a-daani.

'Áko ndi kin dah naazhjaag'góó Naabeehó tódiłhił yich'į' ndayiiłniihii t'óó 'ahayóí. Ch'íł na'atł'o'ii bitoo' wine deiłnínigií t'ááŁa'í béeso bąąhíłínigií Naabeehó yich'į' táá' doodaii' 'ashdla' béeso da bąąhíłįigo ndayiiłniih. 'Áádóó diné tsi'hidikáahgo yee náada'nt'įih. Jó 'áádóó t'áadoo le'é nihinaagóó dóó nihi-tahgóó 'adahooníłigií doo baa hojólne' 'anéeląą' da. Kin dah naazhjaag' binaa-góó kéédahat'ínigií 'éí t'áá 'ałtso nihił béeedahózin. Jó 'éí t'áá 'ákwíí jį kintah-góó kiniit'aagóó diné dóó 'asdzání bi-náá' bik'i yadazdiidíingo dóó bizéé' t'áá 'ąą 'adahoot'éego dóó diigis ndahalingo nda'nt'ih Łeh. Łahda Ła' ba'átchíní daa-chago bikéé' ndaakaigo naanda'néet'éé Łeh. Ła' t'éiyá 'atiin t'áá 'atní'góó chi-dí doodaii' tsinaabąąs da bił deilgheed Łeh. Łahda chidí náánaŁa' bídiigohgo 'ałt'ąą 'atiingóó nikidébéezh Łeh. Kin-

tahdi da 'ashiiké danlínigií Ła' 'at'ééké yikéé' naandeíjeeh Łeh dóó Ła' 'ił ndaha-deet dóó 'at'ééké Ła' kiyąąh sizíní nda-haleeh, dóó Ła' ba'átchíní ndahwiileeh, 'áko díí 'átchíní yígií Ła' bizhé'é doo bée dahózin da. Naabeehó dine'é lq'í tsi'-hidikáahgo 'ałt'ąą chách'osh dóó 'aa 'adiniih da yik'ee kahidikááh.

Bilagáana Ła' t'áadoo le'é dahináa-nii ndeíłkaah --- jó 'éí t'áadoo le'é yida-níłdzilii dóó yaa dahóyáanii t'éiyá ch'í-da'iiłđiih. 'lináagi díí náas hoolzhishí-gií Łahgo 'anááhoo'níłgo t'áá bił Łahgo 'anáá'níł. Diné Ła' díí Łahgo 'anááhoo'-níłigií t'áá bił Łahgo 'át'éego náádídáa-hii 'éí ch'í'iiłđiih, 'iisiihii 'éiyá doo ch'í-éłđiih da. Diné yá'át'éehgo ntsékeesii haigo deesk'aaz náhádleehego 'éé' da-neezei yee háadiit'įih. Diné doo hó-yáanii 'éí 'éé' shįigo yee hadít'éhéé t'áá 'éí haigo yee hadít'éé Łeh. Jó díí diné kót'éego hadít'éhéé 'ąą dahoyoot'aalı ndaatniihígií biisxį, doodaii' yisdli da ha'niih. Diné hóyáani dó' kin dah naazhjaag'igi yighááh ndi doo tódiłhił yidląą da, doodaii' 'átch'įđigo da yidlįih dóó bighangóó dah ndiidááh. Diné doo yá'át'ééh ntsékeesii t'éiyá kįih yigháah-go t'áá 'ákóó tsi'dighááh. Diné da Ła' yił dahoogąą'go doodaii' t'áadoo le'é bi-doolna'go daaztsąą lá, doodaii' naa'í-go'go yisdli lá ha'niih.

'Áko nihí daats'í diné yá'át'éehgo ntsékeesii danohł, doodaii' doo yá'át'éehgo ntsídaakesii jį daats'í 'atah da-nohł? Jó 'éí baa ntsídaahkees, háálá t'áá nihí t'éiyá nihił béeehózin. Kin dah naazhjaag'góó jidigháahgo t'áadoo le'é báhádzidii bee nijiní nahalin. Diné yá'át'ééh ntsékeesii t'áadoo 'át'éhégoó nádaáh. Diné doo yá'át'ééh ntsékeesii t'éiyá 'at'ídiil'įih. Bilagáana bibee-haz'áanii doodaii' t'áá Naabeehó dine'é bibeehaz'áanii bik'ehgo dahinohnáago dóó 'inda t'áadoo bąąhági 'adaah't'ínigo haashį nízáagóó nihił dahózhęgo da-hinohnáa dooleet. Díí beehaz'áanii da-nilínigií doo bik'ehgóó 'ájít'éé dago dóó t'áá hó hontsékeesigií doo yá'át'ééh da-góó doo nízaagóó jiináa da dooleetgo haz'ą.

'Ałk'idąą' Naabeehó dine'é t'áa-doo le'é dighingo baa nda'aldeehgóó yá'át'éehgo t'áadoo le'é deidíingo 'a-Łah ndaadleeht'nt'éé'. K'ad 'éiyá t'áa-doo le'é dighingo baa nda'aldeehgo Naabeehó tódiłhił t'éiyá yił 'aŁah ná-dleeht. Bilagáana jį sodizin bá hooghan góne' tódiłhił Ła' haa nahaniihgo doo-daii' tsi'njigháago yah 'ajíyáago ch'ida-hodiyoołhąął. Jó 'áádóó diné t'óó haa daadloh dooleet, t'óó bee hodi'níł'į doo-leeł. Naabeehó binahagha' jishą t'éiyá haa yit'é? 'Áájį daats'í t'éiyá t'áá 'ákó-t'éego tódiłhił bił baa 'ooldah. Doodaii' daats'í díí tódiłhiłigií diné 'aŁah ndaa-

'AT'EED ŁA BEESO YIK'E 'IIDOOLTAHII BA SHOOZT'E'

Tségháhoodzánídóó 'asdzání Ła' Lorraine Clark gholghéé léi' béeso naa-kidi neeznádiin dóó ba'aan 'ashdladiin (\$250.00) bíghahgo yik'é 'ihwiidool'áát biniighé New Hampshire Federation of Women's Clubs daolghéii bá shódayoos-t'e' jiní. Miss Clark Oklahoma City hoolghéedi 'azee'ál'į yíhwiidool'áát ji-ní. Háálá Naabeehó 'asdzání 'azee'á-deił'íinii lq'igo hólęę laanaa hwiinidzin.

HAASHA' YINILGHE?

Naabeehó Ła' Bilagáana bizaad doo deidiits'a'igií Bilagáana Ła' t'áá 'a-hoodzaagi baa yáhásinigi 'át'éego bí-zhi' bá 'ádayiilaa. Háálá Ła' t'óó yá ndahatł'įgo 'adaat'į. 'Áko Naabeehó Ła' shízhii' nizhóni dazhnizin. Bilagáa-na 'éí t'óó házhi' yaa daadlohgo. T'áá 'éí biniinaa Naabeehó Ła' bízhi' yaa yá-danizingo biniinaa Ła' doo Bilagáana yá ndaalnish da. Naabeehó Ła' Angel Whiskers gholghé jiní. Angel Whiskers t'éiyá "God bidighin ndaal'a'í bidá-ghaa" jiníigo 'oolghé. Ła' t'éiyá Joe Soda Pop gholghéé lá jiní. 'Éí t'éiyá "tó dilchxoshí" 'oolghé. Ła' 'éí Trixie Ca-lamity gholghéé lá jiní. 'Éí t'éiyá nda-hat'įgo naaltsoosigií (Funny Papers) Ła' be'elyaa Łeh, 'éí Ła' 'oolghé. Ła' 'éí Horsetail Begay gholghéé lá. 'Éí t'éiyá "łį' bitsee' bighe" jiníigo 'oolghé. Ła' t'éiyá Big Cigar Horseherder gholghéé lá jiní. 'Éí t'éiyá "sigháala ntsxaazii łį' yee baa naajeeh" jiníigo 'oolghé.

Díí yízhí t'óó baa yádahasinigií 'a-daat'é. 'Áádóó Bilagáana yee 'aa daa-dloh t'áá tázhdíghááhgóó. Bilagáana k'ehjí hazhó'ó béeehózingo nihízhii' nihá 'adaalne'go yá'át'ééh. 'Át'ah 'índa yí-zhí yá'adaat'éehii naaltsoos nihá bikáá' ndoo'nił.

'Ashkii léi' bilasáana yiyąą nt'éé'. Hastiin náánaŁa' 'ábíłní jiní, "Ch'osh t'áá baa 'áhólyą," 'áádóó 'ashkii 'aní jiní, "Ch'oshigií shį t'áá hó 'ádaa 'a-dahojilyąą dooleet," ní jiní.

Bináá'adaatł's'ózi Chinese daol-ghéhigií tábąstíin t'ł'óót yéedeidiit'ihgo tághí'déé' łóó' bá hadayiiníł. Díí tá-bąstíin gholghéhigií łóó' yił dahideetgo yizéé' háadayii'níł.

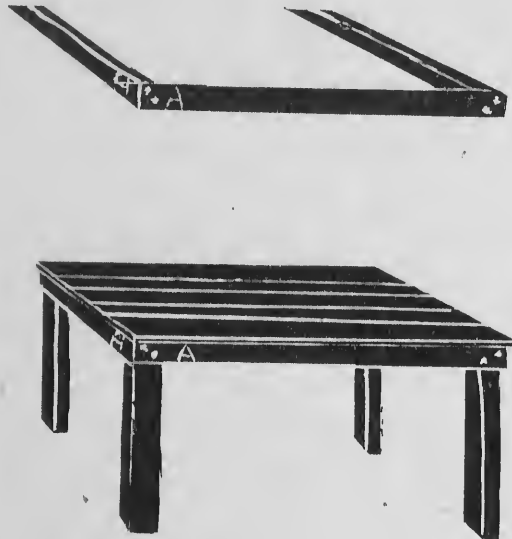
dleehtgi biniit'aah 'ił nda'iideetigií doo-daii' saad 'ahét'ááh biniighé doodaii' diné bitahgi da'dootsaatigií daats'í t'éiyá biniighé. Tódiłhił nihich'į' ndayiił-niihígií daats'í nihił yá'adaat'ééh doo-daii' tódiłhił ndayiiłniihígií daats'í ch'í-dahidootł'įł. Háájį shį da'nohtah, diné yá'át'éehgo ntsékeesii doodaii' doo yá-át'éehgo ntsékeesii jį daats'í da'nohtah? Jó 'éí Naabeehó danohłíinii t'áá nihí baa ntsídaahkees.

BIKÁÁ' DA'IIGISÍGÍÍ

by Louisa H. Lawton

Tsin dah daashdloozhígíí yá'át'ééh dóo bidziilgo 'ályaago t'áa lq'ígóo hoo-ghan binaagi choo'íigo 'át'é.

Jó díí naaltsoos bikáa'gi be'elyaa-ígíí bikáa' 'iigisí 'altso 'ályaago kót'ée teh. 'Áádóo kót'éego 'ál'í.

Bijáád dooleet biniighéhígíí bikáa' 'iigisí deigo 'áníltso dooleetígíí t'áa bee níltsoo k'íjich'ish. Naadiin 'ashdladi 'asdzo (inches) bíighahgo t'áa 'áko teh. 'Áádóo binídaaz'áa dooleetii 'ash-

dladi 'asdzo doodaii' hastáqdi 'asdzo bíighahgo 'adaníltéelgo 'ájiit'íjh. Náa-see 'alts'áqhi sinilígíí tádiindi 'asdzo bíighahgo dóo naaniigo bá h a'naa na-ní'áhígíí t'éiyá naadiin naakidi 'asdzo bíighahgo 'áníltsoo.

Bináz'áhígíí nineezígíí 'akáa'jigo haaz'áago bidziil yileeh. Jó 'éi díí naaltsoos bikáa'gi be'elyaaígíí A dóo B biká'agi 'ákót'é.

Yá'át'éehgo tsin t'áadoo 'altádahiniidlaadi bit'ada'askaalgo yá'át'ééh. 'Áádóo tsineheeshjii' naaniigo 'ashdladi 'asdzo 'áníltéelgo dóo náasee t'éiyá tádiin dóo ba'aan naakidi 'asdzo be-níltéezgo 'ashdlago hajich'ish. 'Áádóo 'éi t'áa náasee bikáa' shizhoozh. Boosh-k'iizhji t'áatá'í 'asdzo t'áa 'atní'idóo bíighahgo ch'éé'áago 'ájiit'íjh. Bílátahdi t'éiyá t'áatáhadi 'asdzo bíighahgo ch'édaaz'áago 'ájiit'íjh dóo bit'ada'jikaat. Díí bikáa' shizhoozhígíí t'éiyá t'áatáhadi 'asdzo bíighahgo bita' nahaz'áago 'ájiit'íjh. 'Áko bikáa' 'ajiigisgo tó ghó-qh hałdaasígíí bighádaazlji dooleet biniighé. 'Áádóo díí t'áa t'áqgóo choo'íi dooleetgo 'át'é.

HASTIIN HA'DILCH'ALII KONI:

Diné hóyáanii ndi táago haz'á ni-iisíh. Jó 'éi: Tsin bineest'q' yóbéego tsin yqgh nikidii'nah, 'azh'q' díí tsin bineest'q'ígíí 'át'ahígo t'áa bí ndadínóodah ndi. Náánálahgo 'éiyá 'anaa'góo 'ahikááh dóo nda'ahiltseed, 'azh'q' 'át'ahígo t'áa bíni'dii dadínóonéet ndi. Náánálahgo nááhást'ánígíí t'éiyá diné dani-líinii 'asdzání yikéé' nikidadiijah, 'azh'q' 'át'ahígo 'asdzání t'áa bikéé' ndaajeeh dooleet ndi.

"Da' t'áa shaadaaní dííleet?" ní jinií hastiín léi'. 'Áádóo 'ashkii yéé 'aní jinií, "Doo t'áa k'ad naadaaní sélji' da, ndi ntsi' she'esdzáán 'ashlééh, jó 'áko t'áa shíí 'ákót'ée dooleet," ní jinií.

Diné ta' 'aní jinií, "Bee'eldqgh bi-k'a' sitsiits'iin bii' si'ánéé béenílniih," ní jinií. "'Ouu'" ní jinií ta' diné. "Jó 'éi k'ad 'adin," ní jinií. "Dooládó' dooda-da lá, k'adshq' ha'át'íi bee ntsíníkees dooleet," ní jinií.

THE NAVAHO ALPHABET

The Navaho letters always have the same sounds as they have in the words which are given here as examples. If you learn the sound of the letter in the example, then you will know how it sounds in any other word. It is not hard to read Navaho; it is written just as it sounds.

(a) gah, rabbit.	(ao) daolghé, they're called.	(k) kin, house.
(aa) saad, word.	(aoo) 'aoo, yes.	(k') k'ad, now.
(q) sá, old age.	(oi) deesdoi, it is hot.	(l) lq'í, many.
(qa) naadqá, corn.	(b) bááh, bread.	(t) t'q, much; many.
(e) dibé, sheep.	(ch) chidí, automobile.	(m) ma'íi, coyote.
(ee) 'azee, medicine.	(ch') ch'il, plant.	(n) ni, you.
(e) doohes, it will itch.	(d) diné, man.	(s) sis, belt.
(ee) 'áádéé, from there.	(dl) dlóó, prairie dog.	(sh) shishish, it stung me.
(i) shí, I.	(dz) dzií, mountain.	(t) tin, ice.
(ii) díí, this.	(g) gah, rabbit.	(t') t'íis, cottonwood.
(j) shí, summer.	(gh) bighaa, his wool.	(t') t'ah, ointment; salve.
(ji) díí, four.	bighoo, his teeth.	(t') t'oh, grass.
(o) tó, water.	bighid, his chest.	(ts) tsin, tree; wood.
(oo) tooh, body of water.	bighe, his son.	(ts') ts'in, bone; skeleton.
(q) so, star.	(h) hai, winter.	(w) 'awéé, baby.
(qq) dlóó, prairie dog.	bááh, bread.	(x) yiyisxí, he killed him.
(ai) hai, winter.	(') 'a'áán, hole.	(y) yas, snow.
(aai) shinaai, my brother.	'e'e'qah, west.	(z) biziiz, his belt.
(ei) 'éi, that one.	bito, his water.	(zh) shizhéé, my father.
(eii) 'eii, that one there.	(j) jí, day.	bibéézh, his knife.

When there is a little mark above the letter, then your voice goes up on that sound. Say the first word, and then the second of those we give here as examples.

ni, you	ní, he says.
'azee, medicine	'azéé, mouth.
nií, he is	níí, you are.
doo, not	dóo, and.

TAHONIIGA AH NTSAAIGII DAATS'I NIHIDADIDONAH?

Naadiin tsosts'id náahaiídqá' díí nahasdzáán bikáa'gi diné naadiindi miil ntsaaígíí bíighahgo tahoniigááh ntsaaígíí ndahastseed jinií. Naabeehó 'atdó' 'íidqá' tahoniigááh bitaasnii'. Lq'í yik'ee ti'dahooznii'. 'Éi shíí ta' t'ah ndi yéedaalnih.

'Éi 'ákódahóót'íid dóo 'azee'íit'íni danlíinii tahoniigááh ntsaaígíí gholghéii ndeikahgo hodeeshzhiizh dóo lq'í yéeda'deeztá. Ch'osh doo yit'íinii naaki 'at'q' 'át'íi bee hatah honiigááh lá jinií. Díí t'áa 'íighisíí 'adaalts'íisí dóo ch'osh doo yit'íinii bee daníí'ínígíí ndi doo bee yit'íi da jinií.

Kóhoot'éédqá' t'óo 'ahojíyóí hatah dahoniigaii ndi siláago danlínéé t'éiyá t'áa dooda. 'Azee' doo bich'í' hatah honiigáhígíí k'ad hóló jinií. Jó 'éi ha-gaan bit'baa 'ada'atsi, 'áko t'áadoo ta-honiigááh ntsaaígíí hodilnéhé t'áatá'í náhah jinií. Díí 'azee'ígíí siláago bee nabídahoneestqá' go bééhoozin dóo t'áa 'íighisíí yá'át'ééh lá jinií. Díí 'azee'ígíí k'ad t'áa 'ájiitso há hóló jinií. Jó 'éi k'ad 'azee'íit'íni yit'haa 'ada'atsi. Nihigaan t'éiyá neezgaigo ta'ají da 'i'doo'áat, 'áko ndi tahoniigááh ntsaaígíí t'éiyá doo nihididoolnah da.

'Iih yitk'asígíí 'éi haashíí yit'éego hodilnah, 'éi doo nihit' béédahózin da. 'Áko ndi kót'éego t'éiyá doo hodilnéeh da:

1. Biih daask'aazígíí doo bit'áahji' njigháa da.
2. T'áa 'átaji' nihíla' tánínádaahgis, 'izh'niighíjhgo 'agháago.
3. Nihikee' t'áadoo nínádaalt'ohí.
4. Yá'át'éehgo da'ohsá.
5. Hazhó'ó háádahotghíjh dóo nihit' t'áadoo bi'oh ndahaleehí.
6. Nihighan góne' t'áa yah 'adaazh-ch'igo 'adeínóhsin.

Hwiih yitk'asgo t'éiyá kót'éego yá'át'ééh njídleeh.

1. Jinitééh dóo háájilghijh.
2. Hak'az doo bii' njigháa da.
3. Tó dóo t'áadoo le'é bitoo' lq'ígo jid-lqá' teh.
4. Ch'íiyáán doo daníldzilígíí t'éiyá jiyáq' teh.
5. T'áadoo yá'át'ééh nádleehí táa' yilkáahgo 'azee'íit'íni bich'í' 'adahoh-kááh.

Hwiih yitk'aazgo 'atíhoolíitgo haz'á. Dóo doo hah yá'át'ééh njídleeh-góo t'áadoo le'é doo bízhnítzil da jileeh, 'áko hajéi yilzólíi biih náánátk'as doodaii' tahoniigááh ntsaaígíí hodilnah.

"Ghoo' bee yich'iishí haa yit'éhígíí nínízin?" ní jinií naalghéhé yá sidáhí. "Nitsxaazígíí nisin," ní jinií na'íit'nihi-gíí, "Háálá neezná niilt'é t'áatáhá góne' danihighan."

ARIZONA BIGHI' K'ÉÉDA'DILGHÉÉHGÓO NAANISH DAHÓLÓ

Arizona bighi' siláago dajilíí nt'ée'go 'áadi haqah dah dahoo'a'áq 'ashdla'- 'áadahdi miil jilt'é jiní. Díí haqah dah dahoo'a'ígíí 'azee' bádahooghangóo t'áa 'altsogo 'azee' t'áa daznizin shíí haa daha'níígo Veterans Administration deitnínígíí há yik'é nda'iilée dooleet jiní. 'Áko ndi díí 'azee'ígíí t'áa hó t'éi- yá siláago jilíígo haqah dahoo'a'áq baqah 'ájít'íí dooleet biniighé. 'Azee'íí'íni danlínii Veterans Administration yá ndaalnishígíí naaltsoos há 'ádeile'go dóo t'áa 'éi bik'ehgo 'azee' haa daha- níí dooleet jiní.

T'áá'á'í nááhaíddáq' siláagodéé' nánoohdzáago dóo t'áa siláago 'atah nohíinii hastáq' ndeezidgo Veterans Administration daolghéhígíí nihá yik'é 'asláago nihighoo' hasht'édaalne'. T'áa siláagodi nihqah dah dahoo'a'ígíí bi- k'ee nihighoo' haada daat'éego dó' t'áa- dgo bik'éégóo nihighoo' nihá hasht'é dadooníí.

BILAGAANA ŁA' BEEGASHII BI- TSOO' 'AYOO BIŁ ŁIKAN

Soodził biyaadi Naatooh Sik'ai'i hoolghéedi Bilagáana Ła' Buck Wilcox- son gholghée léi' béeegashii yitsoo' yiyii- géeshgo bi'diiltsá jiní. 'Áłtsé t'éiyá Karl Kothman joolghé 'éi béeegashii Ła' bitsoo' 'ádaadingo hazhdeél'íí jiní. Bee 'adéest'íí bee dazhní'íígo Wilcoxson gholghéhígíí béeegashii yizloh jiní. Áa- dóo nt'ée' béeegashii yée bitsoo' 'ádingo naaghá jiní. Ha'át'íí shíí yiniinaa 'át'í. T'áa daats'í 'íighisíí 'ach'á bi'nííłhígo 'át'í. T'óo daats'í béeegashii bitsoo 'ayóo bił Łikanígíí yqá 'át'í jiní.

KINŁANIGI VETERANS GUID- ANCE CENTER 'AHOOLYAA

Dook'o'osłíid biyaadi Kinłanı hool- ghéhégi Veterans Guidance Center hoolghéego 'áhoolyaa jiní. Jó 'éi hó- tsaago 'ólta'ígi Mr John P. McVey ghol- ghé 'éi 'ákwii bíhólnííh jiní. Jó kwii t'éi- yá siláago 'atah daazl'íígo t'áa bína'ídi- déeshkił danízinígíí yínda'ídiłkid binii- ghé 'áhoolyaa. Mr. McVey t'éiyá 1929 yéedáq' Kinłanıgi níyá dóo t'áa 'ákwii hastáq' binááhai jiní. 'Éi shíí 'ólta' yí- nant'a'í nilígo. 'Áko Naabeehó dine'é 'ádaat'éegi t'áa bił béeéhozin jiní. Siláa- go 'atah dasool'íígo ha'át'íí lá naanish shíí bíhwiideesh'áat'í lá danohsingó Mr. McVey ndabídółkid. 'Éi shíí t'áa nihí- ká 'adoolghołgo 'át'é.

KQ' NA'ALBAQSII JADI 'ALNEELGHOD JINI

Yootó bibéézh nt'í' bikáá' kq' na- albaqsii ndadijahígíí Raton, New Mex- ico hoolghéedi jádi naakaigo 'ałnéel- ghod jiní. Kq' na'albaqsii t'áa 'íighisíí yéigo yilghołgo biniinaa jádi 'dabitsii- ts'iinée dóo dabijádée da'níłts'áq' 'a- yiistł'íid jiní. Jádi 'éi tseebíí doodaii' neeznáa daats'í naaztseed lá jiní.

SILAAGO DANLINÉE NAANISH BA ADAADINII BEESO BA HOŁO

Siláago daazl'íígo naanish bá 'á- daadinígíí bich'í' ndahalghée dooleet biniighé béeso bá sinilígíí daats'í 'ałdó' nihí bee nihá haz'á. Jó kót'éego béeso 'atah bee há haz'áq' łeh:

1. Naanish bízhnítzil dóo naanish haa deet'áqgo t'áa 'áko ch'ízhdoolnish- go t'éiyá;

2. Naanish há 'ádingo t'éiyá doodaii' njilnishgo damíigo ná'ádleełji' naadiin táa' béeso t'áa bich'í'go náájíłłbiiłhgo t'éiyá;

3. Public Employment Agency deitn- nígi házhi' njíłtsosgo dó' t'éiyá dóo t'áa damíigo ná'ádleeł bik'eh naanish bini- ná'ízhdiłki'go t'éiyá;

4. Díí naanish bá 'ádaadinii bich'í' ndahalghéhígíí t'áadoo Ła' jókeedí t'áa bí'ítsé haqah dahoo'a'go t'éiyá doo bee há haz'áq' da. Díí béesoígíí Ła' jiikeed dóo bik'íji' haqah dahoo'a'go t'éiyá t'áa bee há haz'áq' dooleet.

5. T'áa hó 'áda njilnishgo náhidizíid- ji' neeznádiin béeso t'áa bich'í'go haa hinidéhígíí 'éi Łaji' hach'í' nehelghée dooleet. Jó 'áko náhidizíidji' neezná- diin béeso haa hinidééh nahalin dooleet. Jó kót'éego 'áátdeitní. 'Áda naalnish- go náhidizíidji' tsosts'idiin béeso nihá hinidéehgo tádiin t'éiyá díí béeso siláa- go bá sinilígíí nihich'í' nehelghée doo- leet. Jó 'áko náhidizíidji' neeznádiin béeso nihaa hinidééh dooleet.

Díí béeso hach'í' nehelghéhígíí 'éi- yá díí biniinaa hats'áq' 'ánálzjijh:

1. Naanish yá'át'éehii hwee hólóq' nt'ée'go t'áadoo biniinaanígóo bits'ájí- gháahgo hats'áq' 'ánálzjijh;

2. Doo 'ákóq' 'ájít'íígo biniinaa naa- nish bits'áho'dilt'eehgo dó;

3. Naanish bá hooghangi naanish yá- 'át'éehii há shóot'eehgo t'áadoo jidil- nish dago dó;

4. Doodaii' náánáŁahdi naanish yá- 'át'éehii há 'ashja'iiłjijhgo doo jinízin dago dó' ni'íilghéhígíí hats'áq' 'ánálzjijh.

Beehaz'áanii bik'ehgo t'éiyá naa- nish t'áa há 'ádingo damíigo ná'ádleeł- ji' naadiin béeso hach'í' nehelghéego t'áá'á'í ndoohah.

Siláagodéé' hwéé'elnih dóo naaki nááhaáh bighi' t'áa haa'ída díí béeso siláago danlínée bá sinilígíí, jóki' doo- daii' 'anaa' baa na'aldeehígíí k'énáh- dleeł t'áa bich'í'go 'ałdó' t'éiyá.

United States Employment Service Office deitníigo naanish hókeedgo bá

ŁICHII'GO 'ALNA'ASDZOH BEE- SO BA 'ADAHOHNILIGII HA'A- T'II BEE NIHAA DAHADEEL

Łichíí' 'ałná'asdzhogo Naabeehó yitahgi ndaalnishígíí (Navajo Service Chapter of The American Red Cross) 'á- niid Bini'ant'áqtsoh ndeezidée bighi' 'asdzaní łichíí' 'ałná'asdzhog yá 'azee' 'ádeit'ínígíí bidziilgo 'ídahool'áq'ii nihá Ła' shodayoost'e'go nihitahgóo nihe'a- t'éeke 'azee' 'ál'í yindeiníłtingo tsosts'i- di bee damíigo da'azl'íí. Naabeehó 'a- t'éeke neeznádiin yilt'éego Tséhootsoo- gi 'éé' neishoodii bá 'ólta'ígi 'azee' 'ál'í bíndabidi'neestáq'.

NAALTSOOS 'ANAADAHIDOO'NIŁ

Níłch'its'ózi ndízidígíí naadiin 'ashdla'góo yoołkáatgo béesh baqah dah naaznilígíí yá dah nánidah dooleetígíí naaltsoos bá 'anáadahidoo'nił. Jó 'éi háshíí Sam Akeah doodaii' Chee Dodge daats'í hodínóolnéel biniighé. Tó na- neesdzidée' Scot Preston gholghéhígíí 'ałdó' nt'ée' 'éi k'ad t'óo nahji' kónál- yaa, háálá naaltsoos doo lq'í yá 'ada- yiiznil da.

Ndahasdzoogíí neeznáago haz'á béesh baqah dah naaznilí danl'íi dooleet- ígíí t'ah doo béeedahoozjijh da. Díí nda- hasdzogóo diné táłt'éego naaltsoos bá 'adaha'níł. Díí ndahasdzooígíí bighi' diné t'áa yíl'áa nt'ée' 'ałníí' biláahgo naaltsoos há 'adayiiniłgo t'éiyá hozh- niłnééh.

BOYCE HOOZDODI YAAŁTI'

Tségháhoodzanídoó 'ólta' binani- t'a'í George A. Boyce gholghéhígíí 'ániid Hoozdoo hoolghéégóo naayá. 'Áadi Bi- lagáana Ła' 'áŁah sil'ígo t'áadoo le'é Naabeehó bee bich'í' 'ándahaazt'í'ígíí yee yich'í' yááłti'. 'Ałk'idáq' Wááshin- doondée' Naabeehó 'ólta' bee bá ha'oo- dzí'ée díishjijigóo t'ah doo bik'ehgo 'á- hánéeh da níigo haadzíí'. 'Áádóo Naa- beehó dine'é béeso t'áa 'íighisíí t'áa 'ayáhago náadayíłłbiiłh 'áádóo t'óo 'a- hayóí baqah dah ndahaz'áqgo 'át'é níigo yee yich'í' yááłti'.

TL'IISH T'AA BI NDA'HILTSEED

Diné Ła' tł'iish 'ádaanínígíí t'áa bí 'ahiilghashgo doo haada yinéeh da daa- níi łeh. 'Áko ndi, Chicago hoolghéedi zoo dahojiníigo t'áadoo le'é daníł'íni góne' tł'iish 'ádaanínígíí Ła' 'ałk'iilghod jiní. T'áa 'íighisíí yéigo nábidí'neesh- ghazhée 'éi daaztsá jiní. Ła' t'éiyá bi- k'osgóo nábidí'neeshghazhgo bitsiiji' 'ałtso niilyool jiní. T'áa 'íighisíí yik'ee ti'hooznii'go 'índa yá'át'ééh násdłíí'.

nahaz'ánigóo díí t'áa 'ałtso bínda'ídoł- kid. Siláagodéé' ha'át'e' hólóqgo bini- naa t'óo hwéé'elnihgo 'éi béeso doo hó- déet'í' da.

ADAHOONIŁIGII

Published on the first of each month
at the United States Indian School, Phoenix,
Arizona.

Address all letters to The Editor,
'ADAHOONİLGII, Education Office,
Navajo Service, Window Rock, Arizona.

Subscriber rate: \$0.50 per year.
Make all checks and money orders payable to The Treasurer of The United States.
PIHS 12 1 46 1100

Robert W. Young Editor
William Morgan Translator

HAASHA' YINILGHE

Haa shíí néeláq' di kót'éégo niná-
danihídéékid? "Haashq' yinílghe?"
Naabeehó doo 'ákót'éégo nda'idíłkid
da, Bilagáana t'éiyá 'ákót'éégo nda'
díłkid. 'Áshjiih tikan binaaltsoos há 'ál-
néehgo dóo t'áa hó hághi' t'éiyá bínahó-
díkid da. Hamá dóo hazhé'é dóo bíł
hajjijjéé' doodaii' hwe'esdzáan doodaii'
hahastiin bízhi' da bínahódíki'. 'Éi daa-
ts'í t'áa 'altso bízhi' nihił béeéhózingo
Bilagáana na'idíłkidígíí 'altso naaltsoos
yikáá' 'iidoolíł. Ła' daats'í t'áa Naa-
beehók'ehgo t'éiyá dabízhi'. Naabee-
hó yízhihígíí doo ts'ída bíhólnííhgóo yaa
ntsídaakees, háálá doo náánáłahgóo
ndaakai da, 'éi biniinaa. 'Áádóo Naa-
beehó yízhi doo yína'ahídíłkid da. Bi-
lagáana t'éiyá yízhi t'áa 'iighisíí bíhól-
níihgo yaa ntsékees, 'éi shíí Ła' doo nihił
béédahózin da.

Bilagáana bitahjí t'éiyá 'a'qá di-
ne'é da'idlǫ́ dooleetǫ́í 'ádin. Bilagáa-
nají 'asdzání bahastiin haleehgo bahas-
tiin bízhi' yęę bízhi' yileeh, bimá dóó
bizhé'é bízhi' yęę 'éí yóó' 'iidi'ááh. Jó
'asdzání ła' Mary Brown gholghée nt'ęę'
go diné John Smith gholghée léi' yaq yi-
gháahgo Mary Smith bízhi' yileeh. 'Áá-
dóó ba'átchíní haleehgo t'áá 'a'łso bí-
zhi' Smith bigháqǫ́ dadé'qǫ́ łeh. Bi-
yáázǫ́ léi' ba'átchíní nááhádleehego t'áá
'a'łso Smith bízhi' bigháqǫ́ náádadé'qǫ́
łeh. Bitsi' léi' doodaii' bich'é'é léi' ba-
hastiin haleehgo ba'átchíní hastiin bí-
zhi'ígíí'k'ehgo dabízhi' yileeh. Naabee-
hók'ehgo t'éiyá łahgo 'át'é.

Bilagáana t'éiyá naqki-bízhí', łá
táá' dabízhí'. 'Áłtsé házhí' nilínígíí
t'éiyá t'áá hó t'áá sáhí t'áá 'a'qá 'ádaa-
t'éego daházhí'. 'Akéédéé' si'ánígíí
t'éiyá t'áá łá' hajííjée'ii t'áá 'ájíłtso da-
házhí'. Bilagáana t'áá shiidaq'dii kó-
t'éego dabízhí' náás deit'éehgo hool-
zhish. 'Ałk'idáq' t'éiyá Bilagáana bí-
zhí' t'áadaał'í nt'ée'. łá' t'óó John
doodaii' Peter da daolghée nt'ée'. 'As-
dzání t'éiyá t'óó Mary doodaii' Ann da
daolghée nt'ée'. 'Áko ndi haa shíí nées-

lqá' t'áa 'ahidaolghée nt'ée'. Ła' bi' dō-
jihgo háídíígíí dashq' 'áátbidi' ní t'óo
hwiinidzin łeh. 'Áko hái John shíí 'áát-
diní dajiníí nt'ée'. Naabeehók'ehgo
ndi t'áa 'ákót'é k'ad. Hashké Haal-
ghod jiníigo diné łá józhiigo ts'ídá 'áát-
jiníinii doo bééhózin da. Háálá lq'í t'áa
'ákót'éego dabízhigo da 'át'é.

Łahda diné Ła' 'atsidí niljigo John gholghée Łeh. Jó 'áko 'éi bína'ídíkidgo John 'atsidígíí ha'niih. Smith t'éiyá 'atsidí 'oolghé Bilagáanak'ehjí. Doodaii diné Ła' John gholghéego tóshjeeh 'ádaal'jidi tóshjeeh béesh yinídeitsih Łeh, 'áko John 'inída'atsihígíí ha'niiigo ho'dójii Łeh. "Cooper" 'éi tóshjeeh yinída'atsígíí 'oolghé. Ghónáásdóó, John Cooper házhi' yileeh. John Wheelwright da joolghée Łeh. Wheelwright 'éi tsi-naabqqs bijáád 'íí'íní 'oolghé. Ghónáásdóó John 'atsidígíí yęę John Smith bízhi' yileeh. Ła' 'éi John Cooper. Ła' 'éi John Wheelwright. Doodaii' Łahda 'éi John Harry gholghéhígíí bighe' ha'nii Łeh. Jó 'áko 'éi yęę John Harrison joolghé yileeh. Jó 'áádóó díí yízhíhígíí náás da'hizhdilchíihgo t'áá 'éi daházhi' yileeh.

Díishjǐ kéyah t'ááłá'í si'ánígíí diné
 lq'í yikáá' kéédahat'í hazlǐ́', dóó haa-
 shǐ́ néelqá' John Smith daolghéego kée-
 dahat'í hazlǐ́'. 'Áko ndi bee béeadahó-
 zin biniighé bízhi' 'ata'gi si'ánígíí náa-
 dahódlǒ. Jó 'áko ła' John Joseph Smith
 daolghé, ła' 'éí John Edward Smith. 'Á-
 ko kót'éego bízhi' 'ádeit'í: John J. Smith
 dóó ła' 'éí John E. Smith.

K'ad Naabeehó t'áadoo le'é Bila-
gáanak'ehgo 'é'él'ínígíí bił nihaa hool-
zhiizh. Naabeehó ła' siláago 'atah daa-
leehęędąq' házhi' bíndahódéékid. Ha-
má dóo hazhé'é bízhi', dóo bił hajííjéé'
dabízhi' dóo hwe'esdzáán dóo ha'átchí-
níní bízhi' da 'ałtso bíndahódéékid. Ha-
'átchíní bízhi' t'áa sahdii 'ádaat'éego
doodaii' hazhé'é da bízhi' t'áa sahdii
'át'éego biniinaa t'áa tsididiingóó nda-
hazt'i'go 'índa ła' ha'átchíní bich'į' nda-
'iilghé dahazłį'. Háálá Bilagáana Naa-
beehók'ehgo t'áadoo le'é baa na'aldee-
hígíí doo bił béedahózin da. Bił bééhoo-
zį'įgi 'át'ée ndi naanishtsoh 'át'é, 'éi bi-
niinaa doo yaa ndaat'įį da. 'Éí biniinaa
Naabeehó lq'í bich'į' ndahwii'ná.

Naanish ghókeedgi ndi yízhí bína-
'díkid. Jó 'áko házhi' doo bééhózin da-
go t'áá 'aktsoji' doo 'ihónéedzág da.

'Áko ts'ídá haa yit'éego 'ályaago t'éiyá yá'át'ééh dooleet? Jó 'éí diné t'áa yíl'áa nt'ée' bídahólnííh dóo t'áa nihí bee hasht'e' ntsídanohkees. Kót'éego daats'í yá'át'ééh. Naabeehó t'áa 'ałk'i-dáq' 'ałchíní yízhi' 'ádeit'ínéegi 'át'éego yízhi' yá 'ádeile' dooleet ndi díí yízhihígíí t'áa hó hatahgi t'éiyá chodaoo'łi dooleet. Bilagáanak'ehjí dó' házhi' há 'a-daalne' dooleet. Jó 'áko 'éí Bilagáana

t'áadoo le'é bił baa ńjít'įigo doo nani-
tł'a da. Bilagáanak'ehjí yízhíhígíí ła'
doo ndanitł'a da. Jó 'éi Joseph, Thom-
as, Mary, Ellen, George da. Jó 'áádóó
hazhé'é bízhi' 'akéédéé' si'ánígíí bił 'ał-
kéé' sinilgo 'ádaalyaago. Hazhé'é bí-
zhi' 'ádingo t'éiyá t'áa ła' 'ázhdoolíł.
Hazhé'é Joe 'Atsidii gholghéego hamá
t'éiyá Mrs. Joe 'Atsidii gholghée doo-
leeł. Ha'áłchíní t'éiyá Thomas 'Atsidii,
George 'Atsidii da daolghée dooleeł 'a-
shiikégo. 'At'éékégo 'éi Mary 'Atsidii
Ellen 'Atsidii da daolghée dooleeł. 'Áko
díí t'áa dabízhi'go 'ahool'áa dooleeł.
Házhi' 'ata'gi naaz'ánígíí da t'éiyá
'ádóone'é jílinígíí t'áa 'éi házhi' dooleeł.
Joe 'Atsidii joolghéhígíí tsi'naajinii jí-
lįigo da Joe Tsi'naajinii 'Atsidii jool-
ghée dooleeł. Hwe'esdzáan 'ałdó' t'áa
'ákót'éego bízhi' dooleeł. Ha'áłchíní
t'éiyá 'áájí 'ádóone'é danilínígíí bízhi'
bita' naaz'ąq dooleeł. Jó 'áko t'áa 'áł-
chíní ndahachííhgóó bízhi' bá 'ádaalne'
dooleeł. Díí yízhí 'ádaalne'ígíí t'éiyá
díí naaltsoos ła' hanáánáana'go 'índa
bikáá' bee nihił hodoonih.

K'ad Naabeehó t'óó 'ahayói John Bighe' (Begay) daolghé. Háálá bizhé'é daats'í John gholghéé nt'ée' 'éí baq. Bilagáanak'ehjí yízhí Johnson gholghéhígíí 'éí 'ákót'é. Jó 'éí John bighe' jiniigo 'oolghé. Naabeehók'ehjí yízhí "bighe" gholghéhígíí doodaii' "Begay" gholghéhígíí t'áá 'íghisíí yá'át'ééh. T'áá 'éí yízhí há náás nt'i'ígí le' 'át'é. Jó 'áko ła' John Bighe' doodaii' Ann Bighe' daolghée dooleet. Bighe' házhi'go doónee' ts'ídá beelt'ée da ndi jó t'óó yízhíhígíí dóo bee 'ééhózinígíí biniighé. Naabeehó béesh ɬigaii deitsidígíí ła' 'A-tsidií daolghé. 'Azháanee' ba'átchíní doo béesh ɬigaii deitsid da ndi bee 'ééhózinígíí biniighé 'Atsidií bízhi' bigháqáh dadé'áqgo yá'át'ééh.

T'áa shííł níhí 'áłdó' yízhi yá'át'ééh
go 'ádadoolníłgi níhíł béeadahózin. Jó
'áko 'áłdó' bee níhíł dahodoolníh, 'áko
naaltsoos bikáá' 'ádoolníł.

"Chidí yéé yiyíítchxó' lá!!!"
 "Dooládó' doodada nizhóní la' nt'ée'
 lá!!!"

KWII NIHÍZHI' HÁDADÓH'ÍÍ'! BÉESH NT'I' DAATS'I LA' T'AH BÉESO BAAH HADASOOL'ÁAGO 'ÁT'É

M. Chavez	SSA 525 24 1376	\$ 13.53	W. Yazzie	SSA 526 32 8209	15.21
T. Y. Anderson	SSA 525 54 7467	1.32	A. Begay	SSA 722 16 8430	11.80
W. Bowman	SSA 527 12 0704	1.44	E. McCabe, Jr.	SSA 999 99 4006	38.40
H. Johns	SSA 527 12 0974	20.21	K. Hardy	SSA 722 16 5756	31.92
C. Williams	SSA 527 22 8840	7.49	T. Betah	SSA 720 07 6985	12.76
J. Crank	SSA 527 28 8273	5.78	T. N. Begay	SSA 720 07 3131	41.41
F. Silversmith	SSA 525 42 6839	12.94	P. George	SSA 700 03 9976	22.44
F. Crank	SSA 527 28 8272	8.37	F. Begay	SSA 725 16 8316	11.59
B. Lopez	SSA 525 54 3993	32.76	A. Saunders	SSA 525 30 7339	28.66
J. Mokie	SSA 525 30 7221	28.89	D. Kee	SSA 711 12 4403	.74
J. Salt	SSA 720 07 3075	25.16	S. Lee	SSA 725 16 9546	9.68
R. Okee	SSA 525 42 5053	2.58	T. Begay	SSA 722 14 0530	3.75
C. Benally	SSA 525 42 7900	27.30	F. Begay	SSA 527 20 9271	2.48
R. Dulgai	SSA 720 07 9914	27.50	G. Clark	SSA 527 14 4109	7.83
M. Littlesalt	SSA 546 32 8224	13.96	H. Clark	SSA 525 40 2097	10.16
H. Littlesalt	SSA 545 38 0557	27.53	B. Begay	SSA 525 34 1946	5.50
J. Yazzie	SSA 720 07 6267	6.29	J. Toduechene	SSA 725 16 8982	24.22
B. Ambrose	SSA 525 42 8705	2.58	K. Begay	SSA 527 22 9681	22.98
J. Begay	SSA 525 52 7160	25.51	J. Chase	SSA 527 22 9053	15.99
B. Tsosie	SSA 720 07 2990	2.58	K. Yazzie	SSA 720 07 6340	11.50
K. Naswood	SSA 999 99 4396	26.90	D. J. Woody	SSA 526 20 3084	11.27
H. Naswood	SSA 525 34 3144	30.20	J. Todechine	SSA 525 48 9625	3.20
T. Lee	SSA 525 42 5069	28.67	G. Six	SSA 527 12 0738	19.69
J. A. Moya	SSA 525 18 7982	24.22	F. Todechene	SSA 527 22 9574	10.50
J. A. Begay	SSA 525 30 8477	13.35	F. J. Woody	SSA 525 34 2097	6.47
H. Dokia	SSA 999 99 4383	2.86	S. L. Tom	SSA 722 16 7203	10.46
D. Lee	SSA 528 58 6024	11.89	A. Tsosie	SSA 554 34 8531	3.72
A. Notie	SSA 530 14 9578	5.06	H. C. Begay	SSA 527 07 1377	1.86
F. Y. Begay	SSA 525 30 6301	5.73	I. G. Garcia	SSA 525 42 3477	2.88
T. Chavez	SSA 525 24 2504	9.42	P. Barton	SSA 495 10 1718	4.27
G. Henry	SSA 525 34 8872	30.60	K. Jeffy	SSA 725 16 8141	16.72
D. Toledo	SSA 525 34 2560	17.62	E. Cly	SSA 527 22 8413	1.93
L. B. Smith	SSA 525 52 8298	2.62	A. S. Eltsosie	SSA 527 24 8201	28.91
R. Garcia	SSA 725 16 9375	45.10	R. Beach	SSA 527 26 6496	5.63
H. Yazzie	SSA 527 26 5156	23.52	R. Beach	SSA 722 10 1082	25.78
J. K. Yazzie	SSA 525 34 1080	28.15	G. Yazzie	SSA 725 16 8769	1.00
G. Henio	SSA 525 30 7096	1.00	J. K. Yazzie	SSA 525 34 1080	9.64
B. Smith	SSA 725 16 9254	5.48	H. Yazzie	SSA 527 26 5156	5.73
T. Anderson	SSA 525 32 4819	9.97	H. Blackhorse	SSA 720 07 2182	3.20
F. Spencer	SSA 525 52 0317	1.00	J. D. Cooley	SSA 999 99 4439	.36
F. Parker	SSA 525 34 3274	10.46	T. Blea	SSA 525 30 9534	.81
S. Woods	SSA 710 01 6794	4.73	F. V. Torrez	SSA 525 14 1848	.22
L. Wyatt	SSA 442 12 5110	6.32	G. Saavedra	SSA 525 30 7275	1.37
M. Benally	SSA 524 34 4911	30.27	R. Waite	SSA 526 30 1369	3.30
B. Begay	SSA 527 22 8796	8.30	R. Orchard	SSA 526 30 2815	3.30
G. Begay	SSA 999 99 3820	11.88	H. Waite	SSA 999 99 4440	3.30
S. Capozoni	SSA 725 16 9258	17.90	K. Yazzie	SSA 722 16 7205	7.38
H. Bahe	SSA 999 99 4322	15.63	J. Francis	SSA 525 52 0420	7.38
H. Begay	SSA 526 18 2534	19.22	D. Toledo	SSA 525 34 2560	5.54
J. Nelson	SSA 527 20 8445	4.65	G. M. Terry	SSA 548 09 2345	6.47
V. Yazzie	SSA 526 32 8203	8.08	K. Woody	SSA 527 28 8217	10.25
T. Cruz	SSA 525 40 7061	8.95	H. Walker	SSA 527 20 9655	12.28
K. Benally	SSA 525 34 4910	43.71	B. Gamble	SSA 527 24 9407	6.23
E. F. Serna	SSA 525 42 3704	5.87	R. Bigman	SSA 527 26 6298	14.19
F. Dougi	SSA 527 28 8943	5.54	B. Jones	SSA 722 07 5396	1.42
T. Long	SSA 725 16 9279	13.27	S. A. Yazzie	SSA 527 20 9549	7.26
G. Benally	SSA 527 20 8842	31.98	G. Billie	SSA 527 24 9178	21.93
J. R. Gonzales	SSA 525 52 5962	18.60	J. Salt	SSA 528 30 7453	19.59
P. Lopez	SSA 525 34 6960	20.36	J. Salt	SSA 563 36 3982	21.93
B. Nez	SSA 720 07 1915	18.54	G. James	SSA 527 20 8493	1.00
E. Richardson	SSA 447 01 8445	100.14	W. Smith	SSA 527 28 8605	18.03
J. Benally	SSA 722 18 2985	8.62	P. Benally	SSA 527 09 2360	2.71
B. Yazzie	SSA 525 30 9849	50.34	H. Yazzie	SSA 527 20 9198	2.71
J. John	SSA 720 07 3065	17.16	B. J. Nelson	SSA 525 52 1039	11.90
K. Yazzie	SSA 525 52 1359	3.47	K. Yazzie	SSA 527 26 5459	16.20
T. McCabe	SSA 527 28 7198	.16	L. Gambler	SSA 527 22 9927	23.00
K. Clark	SSA 527 20 7915	14.17	C. Begay	SSA 725 16 9196	24.72
R. Begay	SSA 525 40 8081	25.31	R. Kayennie	SSA 527 24 9893	19.37
J. Manygoats	SSA 722 16 6150	8.46	F. T. Cody, Jr.	SSA 725 16 9014	9.41
R. Fowler	SSA 527 22 8449	7.64	A. Nez	SSA 527 22 9474	9.39
B. Shorty	SSA 527 22 8371	1.91	D. Keyennie	SSA 725 16 9178	23.23
S. Grayhat	SSA 527 22 8370	7.10	T. N. Begay	SSA 526 32 7824	6.96
H. Bradley	SSA 527 18 4407	3.35	J. Wilson	SSA 527 26 6706	9.65
B. Ambrose	SSA 525 42 8705	57.71	N. Parrish	SSA 527 26 4420	9.80

ARIZONA BIGHI' K'ÉÉDA'DILGHÉÉHGÓO NAANISH DAHÓLÓ

Hoozdo (Phoenix) hoolghéedi t'áadoo le'é k'éedadilghééhgóo Bini'ant'áq-tsoh ndízidígíí bighi'dóo naanish dahólógo yihah n'léi Bini'e'shjááshchilí gholghéigíí ndízidígíí bighi'jii'. Naabeehó 'á'áadi ndaoolnishígi le' 'át'é. Jó 'éi ndik'q' daóbéégóo dóo ch'il t'igaií dóo ch'qqsht'ezhii k'éedadilghééhgóo da naanish dahóló, tsin bineest'q' ndahadleehgóo da shíí naanish dahólógo 'át'é.

Phoenix hoolghéigíí binaagóo ndik'q' dóo ch'iyaán haa shíí néelqá' k'éedadilghééh. T'óo 'ahayóigo nináda'anish. Lahgo 'éi Jacob's Farm hoolghé, 'ákwe'é Naabeehó t'óo 'ahayóí nínadaalnish. Diné dóo 'asdzání ndaalnishígíí t'áa 'ákwíi yii' dabighanígíí bá hóló. Jó 'éi yá'át'éehgo nda'anish daanígo yaa dahalne'.

Ndik'q' k'éedeididléigíí Naabeehó t'óo 'ahayóí bá nínadaalnish, ndik'q' dayóbéego. 'Asdzání danlínígíí nízho'nígo ndik'q' dayóbé, diné danlínígíí 'éi t'óo bíyó bił ndant'á daaní jiní. 'Áko ndi diné danlínígíí lq'í naanish baa dahideest'q, 'áko be'esdzáan danlínii ndadoolnish biniighé.

Naabeehó danlínii lq'í da 'ahíikai-go Phoenix hoolghéégóo naanish hádeeskaigo t'áadoo na'ni'aahí naanish baa dahididoot'áatgo haz'q. Hazhó'o naanish t'áadoo bits'ándajikahí dóo jilq'í 'áadi ndajilnishgo shíí 'áadi naanish bee bídahólníhígíí t'áa sahdii kin bił dahaghan dooleet biniighé 'á' há ndeidoonitgo 'át'é. Doo hazhó'o ndajilnish dago t'éiyá kin há ndadoo'niłgíí doo bihónéedzq da.

T'áadoo le'é k'éedeididléehii Naabeehó naanish yaa deididoot'áatgíí t'áa yéedaaldzid. Háálá Naabeehó naanish t'óo yits'ánijéego t'áadoo le'é k'idool-yáhq t'áa 'ádzaagi dooleet, 'éi bqa. 'Áko ndi Naabeehó naanish dayókeedgo t'áa naanish baa dahididoot'áat sha'shin.

Díí naanish baa hane'ígíí 'á' da-nohsingó kódahoolghéigíí nda'ídí-dóotkit: 1921 E. Washington Street, Phoenix; Prescott hoolghéegi t'éiyá Courthouse-gi, County Agent's Office góne'; Kintánigi dó' Courthouse-gi County Agent's Office góne'; T'iisyaakindi t'éiyá, County Agent's Office góne', Naa'ahóohai ná'ádlee'higi; Tsézhin Deez'áhadi t'éiyá, Courthouse-gi, County Agent's Office góne'. Díí kóp naanish binda'idótkid.

Díí Southern Arizona hoolghéihí haigo 'áadi dadeesdoi. 'Áko ndi t'ée-go t'éiyá t'óo bíyó ndítk'as. Habeeldléi hólógo yá'át'ééh. Danízaadgóo naanish hajigháago beeldléi t'áa hwee hólógo yá'át'ééh. Ha'áłchíní t'áa nji'eeshgo 'áldó' 'ásaa' bił ch'iyaán 'ádaal'ínígíí t'áa hwee dahólógo yá'át'ééh.

Naanish danohsinígíí t'áa k'ad

NAABEEHO 'ASDZANI ŁA' BIHOOHYA'

Naabeehó 'asdzání Hae Jennie Nelson gholghé bíhoohya'go yah 'i'iniłí bíká danitá jiní. Díí 'asdzání t'éiyá Tsé Dijool Si'ání (Lupton, Ariz.) hoolghé 'áa dóo hastiin William Goodluck gholghé 'éi bitsi' jiní. Tséhootsooídi 'azee'ál'í-nígóo jideeyáago dashdiya jiní. Naabeehó diné 'á' Na'nízhoozhídóo Tséhootsooídi 'azee'ál'íníji' diné 'ayigheehígíí 'éi 'azee'ál'í'ígóo bił ndziskai dóo Na'nízhoozhídi bił n'jikai jiní. Díí 'asdzání Na'nízhoozhídi bił ná'íldée' dóo t'áa kin tahji' doo béehoozin da jiní.

'Asdzání hooghandéé' dah diya-háqdq' beeldléi doot'ízh dóo beeldléi bijánil yishtłizh léi' yee dah diyaani' jiní. Doot'ízhii dó' tseebídi neeznádiin béeso b'q'hlínígíí bizéedéjéego dah diyaani' jiní.

T'IISTS'OZ NDEESHGIZHDI NAAL'EELI DAJIYA' JINI

T'iists'óoz Ndeeshgizhdi t'áadoo nda'azheehí diné naal'eełi yit da'íyq' jiní. Naal'eełi nahashkaa'go deit'áah nt'ée' 'á' béesh bee hane'é ndaazt'í'ígíí yik'q'q' yijéé' jiní. Níchxiilgo biniinaa béesh yik'q'q' yijéé' sha'shin. 'á' t'éiyá kin yideezgoh dóo diitaa' jiní. Naal'eełi tádiin dóo ba'aan 'ashdla' daats'í naníidee' jiní. Díí 'áłchíní ndayizláz' dóo biiskání t'áa 'ájíłtso naal'eełi dajii-yq' jiní.

MR. COOPER K'AD DOO NAA-BEEHO YINAALNISH DA

Bilagáana 'á' John M. Cooper gholghéego Tségháhoodzánídi 'alqaji' naat'áanii n'linígíí yikéé' góne' náánas-dziji nt'ée' 'éi k'ad Wind River Agency, Fort Washakie hoolghéedi naat'áanii náánídlí jiní. Háshíł bitsásk'ehji' 'a-náánadáah, 'éi t'ah doo bééhózin da.

Diigis jilígo 'á' tózis 'á' nahizh-dootnih biniighé kingóo jiniyá jiní. 'Áadi níyáago díí tózisígíí 'á' yaago si'q'q' yiyiłtsq' nt'ée' 'ání jiní. "Dooládó' doo-dada, díí tózis 'á' doo bił hool'áa da lá!!" ní jiní. "Bit'áahdée' 'á' 'áldó' 'ádin lá!!" nígo deigo ninéini'q, jiní.

naanish nishódahoot'eéh. Doo naanish 'á' shójoot'eéh dago, 'át'ah naanish t'éiyá ba'hódlí haleehgo naanish há 'ádin 'á' 'éi bqa naanish t'ah dahólóníq' naanish hadanohtáh. Díí naanish dahólónígíí doo danohsin dago shíí naakaii 'áadi ndadoolnish.

NAABEEHO DAATS'I 'OLTA' ŁA' NAADEINIDZIN?

Tóta'jii Niinahnízaad hoolghéedi 'ólta'ági k'ad báda'ólta'í d'jii' naháaztq' dóo 'áłchíní da'ólta'ígíí neeznádiin dóo ba'aan tádiin yilt'éego bíhóoghah. Bée haz'áanii bik'ehgo 'áłchíní da'ólta'ígíí neeznádiin dóo ba'aan 'ashdla' dóo deigo hodees'áago 'anéelt'e'go t'éiyá báda'ólta'í d'jii'go bíighah. K'ad t'éiyá Niinahnízaadgi 'ólta'ági 'áłchíní t'áa náhást'édiin yilt'éhigo da'ólta'. 'Ólta'í-dóo t'áa 'áhánigóo 'áłchíní lq'í kéedahat'jii ndi 'á' doo t'áa 'ákwíi jii' da'ólta' da. 'á' da'ólta'q'q' doo da'ólta' da, háálá báda'ólta'í bá 'ádin 'éi bqa. Naabeehó bada'áłchíní 'ólta' yá yichq' deideelni ha'níigo dahane' ni', 'ákosq' ha'át'éego Niinahnízaad hoolghéegi diné kéedahat'ínígíí ba'áłchíní doo t'áa 'ákwíi jii' da'ólta' da. 'Áłchíní doo t'áa 'áłtso t'áa 'ákwíi jii' da'ólta' dago báda'ólta'í náánáłahdi báda'ólta'í bídin dahóghé'égóo 'anáahidookah. 'Áko ndi da'ólta'góo t'áa 'áłtsogo yá'át'éehgo da'ólta' k'ad. Lahgóo 'áłchíní t'áa 'ákogi 'ádanéelt'e' dóo lahgóo t'éiyá t'áa 'iighisíi hada'deezbin. 'Áłchíní yiniinaa 'ólta' niyiisíihii bidziilgo, 'áko doo baa hwiinít'jii da. T'áadoo biniinaanígóo 'ólta' ndayisíihgo 'éi doo yá'át'éeh da. Háálá 'íhoo'aah gholghéii t'áa 'íghisíi 'áłchíní bá yá'át'éeh dóo yee yá'át'éehgo dahináa dooleet 'éi bqa. Bídahoo'aahii ndayisí'ée náas hodeeshzhiizhdi yik'édí danlji dooleet. 'Íhoo'aah gholghéii t'éiyá yá'át'éehgo bee 'iiná.

INDINS 'ATAH NAALTSOOS 'ANDAYII'NIŁ DOOLEEL

'Indins danlínii Bilagáana binan-t'a'í naaltsos yá 'ándayii'niłgíí 'atah naaltsos 'ándahii'nił dooleet daanínígíí t'áa 'ániłtso niłt' biéedahózin, jó 'áko ndi t'ah doo bee niha'deet'aah da. Dq'q-dq' Tóta'dóo Bilagáana 'á' Paul B. Palmer gholghé 'éi 'Indins 'atah naaltsos 'ándayii'nił dooleet'ée bich'jii' baa dajich'ígíí 'éi doo bee haz'q'q'góo 'ádajit'jii ní jiní. 'Áko 'Indins 'atah naaltsos 'ándayii'nił dooleet biniighé 'á' naaltsos bikáa' bízhi' 'ádaalya jiní. 'Áko ndi Na'nízhoozhíji McKinley County hoolghéego haz'ánígíí t'éiyá t'ah ndi 'Indins danlínígíí naaltsos 'ahi'nił bich'jii' baa hóchii' jiní. 'Éi biniinaa 'aa ndahat'jii góne' (Court) yah 'íit'í' dóo baa hwiinít'jii jiní. The Civil Liberties Association d'olghé 'éi 'Indins yich'ijii danlji jiní. 'Aa dahwiinít'jii'dée' daats'í diné t'áa 'áłtso 'Indins danlínii dóo Bilagáana da t'áa 'áłtso 'aheelt'éego naaltsos 'ahi'nił bee bá haz'q'q'góo 'ádeidoolíł t'óo hwiinidzin. T'áa hazhó'o New Mexico dóo Arizona gholghéego náhásdzooígíí bighi' t'éiyá 'Indins doo 'atah naaltsos 'ándayii'niłgo bá haz'q.

TÓHÁÁLÍDI GIRL SCOUTS 'ÁLAH SILÍ'

(Reprinted from **The American Girl**, November, 1946, by special permission of The Editor.)

Shíldáq' Tóháálídi 'at'ééké yázhí Girl Scouts deiłnínígíí 'álah silí'. At'ééké yázhí Bilagáana danlínígíí dóo Naabeehó be'at'ééké dóo Kiis'áanii 'at'ééké yázhí dó' t'ááłáhági dabighango naakidi damíjgo 'azlígí'. Jó 'éi 'ahidiníłnáago t'áadoo le'é yínda'ahiniltin dooleet biniighé. Jó 'éi bighiin dóo da'azhishgi da 'ahidiníłnáago yee 'ahídahool'áq'. 'Áadi Bilagáana be'at'ééké yázhí 'ash-dla'áadah yilt'éego yíkai dóo Kiis'áanii be'at'ééké t'éiyá ndil-t'éego ní'áqzh. Mesa Verde hoolghéégóo naaskai dóo 'áadi táa' dabiiská. Tóháálí binaagi 'at'dó dandá'góo tádadookai. T'áa diné dabighangóo 'at'dó díkwígo shíí da'íyáq'. Díí 'at'ééké kée-dahat'íjdi 'adahooníłígíí dó' yee 'ahit dahalne'go yaa naaskai.

Tóháálí hoolghéedi Bilagáana be'at'ééké dóo 'at'ééké 'Indin danlínígíí ndaané. (Photo courtesy of **The American Girl** magazine.)

Díí 'at'ééké 'álah 'ályaagíí bee bééhániih dooleet biniighé k'ai' tseebígo k'idoolyáa jini. Díí Girl Scouts 'álah 'ályaagíí kónáhoot'ehí shíjgo t'áa 'ákónááhoo'níł jini, háálá 'ákót'éego 'at'ééké Bilagáana danlínígíí dóo 'Indin danlínígíí 'ahidiníłnáago 'ahídahool'aah, 'éi baq, 'áádóo 'ahidiníłnáago 'ahitk'is 'áda'ahilne' biniighé.

Díí kwii naaltsoos bikáa'gi be'el-yaaigíí t'éiyá naaltsoos náánáta' **The American Girl** deiłnínígíí bikáa' be'el-yago ndanideeh nt'éé'. Díí naaltsoos **The American Girl** gholghéhígíí t'éiyá t'áadoo le'é Girl Scouts yaa naakaagíí yaa halne'go ndanideeh.

MORENCI

Ghqjji' ndeezid yéedáq' Bilagáana díí naaltsoos bik'ehgo 'ánál'jhiígíí Morenci hoolghéedi béesh łichíi'ii haagédíji' naayá. Jó 'éi 'áadi 'adahoot'éegi hoł bééhodoozjít dóo Naabeehó dine'é bił náhozhdoolnih biniighé 'ákóq njiiyá.

Naabeehó lq'í Morenci hoolghéégóo ndaaskai. Łah Naabeehó díjdi neez-nádiin yilt'éego 'áadi ndaalnish nt'éé'. Bilagáana bihólníhígíí Mr. L. M. Barker gholghéhígíí 'anaa' baa na'aldeeh yéedáq' Naabeehó shá ndaashnish yéé t'ah ndi baa 'ahééh nisin ní jini. Háálá díí béesh łichíi'ii gholghéhígíí t'áa 'iighisíí t'áa 'ákónéehé nt'éé'go bee 'atah 'ak'e hodeesdlíí'. Doo Naabeehó béesh haagéedgi ndaashnishgóo shíí t'éiyá haa yit'éego nihisiláago ti'dahooznii' dooleet nt'éé'.

K'ad t'éiyá ndadoolnishii doo bídin hóghéé' da, háálá Bilagáana dóo Naakai lq'í naanish dayókeed, 'áko ndi Naabeehó dine'é łah ndeeshnish danízinígíí t'áa naanish baa hidit'aah ní jini naat'áanii Mr. Barker gholghéhígíí. Naabeehó nihit yá'ádaat'ééh, háálá 'ayóo ndaalnish dóo nizhónigo ndaalnish ní jini. 'Éi biniinaa Naabeehó łah 'nináadadoolnish ní jini. Naabeehó lq'í náadadeeshnishgo dóo t'áadoo dabighangóo 'anáahákáhi naanish t'éiyá yidadiil-

kaalgo t'áa sahdii kin bá ndoo'niłgo 'ákwii kéedahat'íj dooleet ní jini Mr. Barker. 'Áko 'índa ba'atłchíní t'áa ndayii-éesh dooleet ní jini.

'Anaa' baa na'aldeeh yéedáq' Naabeehó béesh haagéedi ndaalnishéé jó bí da naanishtsoh daníjgo hoolzhiizh jini. T'óo kónízaháji' ninádaalnishgo t'áa 'áko bikéyahgóo 'anáahákáah łeh. 'Éi t'áa 'iighisíí doo yá'at'éeh da daaní jini. T'áa 'éi biniinaa béeso lq'í yóo 'anídee' jini. Biniinaa 'at'dó diné ts'ídá 'ákónéelqá' ndaalnish doo bééhózin da jini. Naabeehó k'ad 'áadi ndaalnishígíí t'éiyá doo t'áa k'ad niki-dahaaskaigóo naanish yidadiilkaal ní jini Mr. Barker.

K'ad t'éiyá 'áadi Naabeehó neez-nádiin yilt'éego t'ah ndaalnish jini. Lq'í

Kwe'é t'éiyá Bilagáana be'at'ééké diyogí 'al'jgi dóo 'adizgi yidahoot'aah. Bilagáana be'at'ééké łah 'ts'aa' yit'óogi yidhool'áq'. Łah t'éiyá béesh łigaii yitsidgi yidahoot'áq'. (Photo courtesy **The American Girl**.)

béesh nt'i' yqah ndaalnish dóo łah t'éiyá Ba'atłchíní 'ádaadinígíí t'éiyá kin bá hó-ló jini k'ad. 'Áłchíní biłgo t'éiyá doo yá'ashxóq da jini.

Diné ba'atłchíní t'áa géed ndaakai-ígíí 'ániid 'ályaago 'éi yii' ndabiilkaáh dóo t'áa 'éi yii' da'ayá jini. Tsask'ehígíí dóo ch'iyyánígíí t'éiyá t'ááłáhádi damíjgo ná'ádleejji' naakits'áadah dóo ba'aan táa' dootł'izh dóo ba'aan náhás-t'éi sindáo bee haa náadahábijih jini. Honinéegi t'éiyá t'ááłáhádi damíjgo ná'ádleejji' \$47.85 'árdajiił'ijh jini. 'Áko ndi tsask'eh dóo ch'iyyáan bee haa náadahábijihígíí bididzohgo \$35.00 da yileeh jini. Jó 'akqoh t'áa hayóí honinéé lá.

Naabeehó 'asdzání dó' k'ad t'áa díkwíí 'áadi ndaalnish. Ha'atłchíní ndajii'eeshígíí t'éiyá binánii 'léi'gi daha-ghan. Tsiniheeshjii' bee daakingo bighi'. Tó dóo chizh t'éiyá t'áa há hółó dóo doo bik'é 'azláa da. 'Áko ndi 'asdzání doo bá yá'áhoot'éeh da. Naanish t'áadoo bits'á ná'algho'í 'adeezhnishgo t'éiyá ha'atłchíní bá kin yá'at'éehii łah 'ádoolníł jini.

Morenci dziłghi' 'áhoolghé. 'Áko ndi doo deesk'aaz dóo doo ts'ídá náho-niigah da. Naabeehó łah 'ádaanígíí 'ayóo náho-niigah daaní ndi doo ts'ídá yéigo náho-niigahgóo 'at'é, háálá ghó-dahgo haz'á 'éi baq.

'Ayóí 'áhoníłtsxogo łe'oogeedgo 'áádéé' béesh haagéed. 'A'áan góyaa 'éi dooda. Béesh łichíi'ii t'éiyá łeezh t'áa bił hidigeeh da'dilghíhiji'. Dadilghíjgo 'índa t'áa sahdii bits'áhageeh. Naanish yá'at'ééh dóo 'atí'doolíłii t'áa 'ádin. T'áa 'áhánígíí dó' 'ólta'. Chidí 'atłchíní bee ndaagéhígíí nda'anishígíí náłgho'. Naabeehó ba'atłchíní da'ólta'-go ndaalnishígíí le' 'at'é.

Morenci hoolghéedi ndeeshnish danohsinígíí T'iisyaakingi naanish bá hooghánígíí nda'ídółkid ní jini Mr. Barker. Naanish nihaa deet'áqgo t'áa 'at-tsoní nihá bik'é 'azláago naanishdi doohháát. T'áa-łáhági 'at'éego naalnishgo náhást'édiin nihiiskáqgo níkéénoohdzáago náat'áq' nihá bik'é 'niná'doolghééł. Náhást'édiin yiská t'áa bi-ch'í'ji' níkéénoohdzáago t'éiyá bee níkinoooyáa shíí t'áa nihí bik'é n'doohłééł. Doodaii' nihá bik'é n'doolghééł ndi bik'é nishoołnish yéé nihits'áq' béedidoo-dzoh. Jó 'éi T'iisyaakinji' nihá bik'é 'niná'doolghééł.

Subscribe now to 'Ádahooníłígíí. Only \$0.50 a year.

'AJIDLÁAGO BAA HONEENI DAATS'I

K'ad Naabeehó t'óó 'ahayóí kin lq'í dah naazhjaag'góó 'atnáadaakah. Jó 'éí Na'nízhoozhígi 'adahoot'éégóó. Ła' t'áadoo le'é yá'át'éehgo chodao'íinii ndayiiłniih yiniighé 'atnáadaakah, dóó Ła' t'áadoo 'át'éhégoó 'e'e'áhgo dabi-ghangóó 'anáhákááh. Ła' diné t'áá kin-tahgi kéédahat'í, doodaii' Ła' kin ha-daas'áhígíí yinaagóó kéédahat'íigo kin-tahgóó ndaalnish. 'Éí bąą t'áá 'ákwíí jį kin dah naazhjaag'góó Naabeehó kin taadaakai.

'Indins gholghéii tódiłhił bich'į nahidoonihígíí doo bee haz'ąą da. Díí beehaz'áanii yígíí doo Bilagáana t'éiyá 'ádayiilaa da. Doo tódiłhił yaa dani-chi'go 'adaat'į da. Naabeehó dine'é Ła' dóó náánáŁa' 'Indins danlínígíí t'áá bí díí beehaz'áanii 'ádoolníł daanigo yaa nda'ookqąghgo Bilagáana 'ákót'éego beehaz'áanii 'ádayiilaa. 'Ałk'idąą' nihahastóí Ganado Mucho dóó Manuelito gholghéhéé Wáashindoongóó díí Naabeehó bich'į tódiłhił ndajiiłnihígíí 'éí dooda dooleet daanigo nda'ooskan. Naabeehó bitahgi hastádiin náahai-đąą' 'adahóót'įđéé k'ad Tségháhoodzá-nídi naaltsoos bee naaznil. Díí naaltsoosígíí Bilagáana diné binant'a'í nilí-nii Wáashindoondi 'Indins binant'a'í si-dáhígíí yich'į' naaltsoos 'íł'įigo t'áá 'á-ko Na'nízhoozhí hoolghéegi Naabeehó dine'é da'adlą nígo naaltsoos yich'į' 'á-yiił'įih nt'éé' lá. Na'nízhoozhídi 'adlánígíí biniinąa diné nda'ahiltseed dóó Ła' 'ił ndahadeet dóó Ła' t'áá bí nda'ahig-ąąh, 'áádóó Ła' chách'osh bídahidil-nééh lá nígo naaltsoos 'íł'į' nt'éé' lá. Jó 'éí dííshjįgóó t'ah ndi t'áá 'ákót'éego baa 'ooldah. 'Éí bąą nihahastóí dahó-yáanii t'ah ndi díí tódiłhił t'áadoo nihi-ch'į' ndahaniihí dooleet daanigo t'ah ndi yaa nda'ookqąh. Jó 'éí tódiłhił ghol-ghéii 'at'éł'į, 'éí bił béeedahózingo 'a-daani.

'Áko ndi kin dah naazhjaag'góó Naabeehó tódiłhił yich'į' ndayiiłniihii t'óó 'ahayóí. Ch'íł na'atł'o'ii bitoo' wine deiłnínígíí t'ááŁa'í béeso bąąhílinígíí Naabeehó yich'į' táá' doodaii' 'ashdla' béeso da bąąhíłįigo ndayiiłniih. 'Áádóó diné tsi'hidikáahgo yee náada'nt'įih. Jó 'áádóó t'áadoo le'é nihinaagóó dóó nihi-tahgóó 'adahooníłgíí doo baa hojólne' 'anéeląą' da. Kin dah naazhjaag' binaa-góó kéédahat'ínígíí 'éí t'áá 'ałtso nihił béeedahózin. Jó 'éí t'áá 'ákwíí jį kintah-góó kiniit'aagóó diné dóó 'asdzání bi-náá' bik'i yadazdiidíingo dóó bizéé' t'áá 'ąą 'adahoot'éego dóó diigis ndahalingo nda'nt'ih Łeh. Łahda Ła' ba'átchíní daa-chago bikéé' ndaakaigo naánada'néet'éé Łeh. Ła' t'éiyá 'atiin t'áá 'ałní'góó chi-dí doodaii' tsinaabqąs da bił deilgheed Łeh. Łahda chidí náánáŁa' bídiigohgo 'ałt'ąą 'atiingóó nikidébéezh Łeh. Kin-

tahdi da 'ashiiké danlínígíí Ła' 'at'ééké yikéé' naándeiıjeeh Łeh dóó Ła' 'ił ndaha-deet dóó 'at'ééké Ła' kiyąąh sizíní nda-haleeh, dóó Ła' ba'átchíní ndahwiileeh, 'áko díí 'átchíní yígíí Ła' bizhé'é doo bée dahózin da. Naabeehó dine'é lq'í tsi'-hidikáahgo 'ałt'ąą chách'osh dóó 'aa 'adiniih da yik'ee kahidikááh.

Bilagáana Ła' t'áadoo le'é dahináa-nii ndeiłkaah --- jó 'éí t'áadoo le'é yida-níłdzilii dóó yaa dahóyáanii t'éiyá ch'í-da'iiłđiih. 'lináagi díí náas hoolzhishí-gíí Łahgo 'anááhoo'níłgo t'áá bił Łahgo 'anáá'níł. Diné Ła' díí Łahgo 'anááhoo'-níłgíí t'áá bił Łahgo 'át'éego náádídáa-hii 'éí ch'í'iiłđiih, 'iisiihii 'éiyá doo ch'í'-éłđiih da. Diné yá'át'éehgo ntsékeesii haigo deesk'aaz náhádleełgo 'éé' da-neeždoi yee háadiit'įih. Diné doo hó-yáanii 'éí 'éé' shįigo yee hadít'éhéé t'áá 'éí haigo yee hadít'éé Łeh. Jó díí diné kót'éego hadít'éhéé 'ąą dahoyoot'aalıi ndaatniihígíí biisxį, doodaii' yisdlí da ha'niih. Diné hóyáani dó' kin dah naazhjaag'ígi yighááh ndi doo tódiłhił yidląą da, doodaii' 'átch'įđigo da yidlįih dóó bighangóó dah ndiidááh. Diné doo yá'át'ééh ntsékeesii t'éiyá kįih yigháah-go t'áá 'ákóę tsi'dighááh. Diné da Ła' yił dahoogąą'go doodaii' t'áadoo le'é bi-doolna'go daaztsąą lá, doodaii' naa'í-go'go yisdlí lá ha'niih.

'Áko nihí daats'í diné yá'át'éehgo ntsékeesii danohł, doodaii' doo yá'á-t'éehgo ntsídaakesii jį daats'í 'atah da-nohł? Jó 'éí baa ntsídaahkees, háálá t'áá nihí t'éiyá nihił béeéhózin. Kin dah naazhjaag'góó jidigháahgo t'áadoo le'é báhádzidii bee nijiní nahalin. Diné yá-át'ééh ntsékeesii t'áadoo 'át'éhégoó nádaáh. Diné doo yá'át'ééh ntsékeesii t'éiyá 'at'ídiil'įih. Bilagáana bibee-haz'áanii doodaii' t'áá Naabeehó dine'é bibeehaz'áanii bik'ehgo dahinohnáago dóó 'inda t'áadoo bąąhągi 'adaaht'ínigo haashį nízáágóó nihił dahózhęgo da-hinohnáa dooleet. Díí beehaz'áanii da-nilínígíí doo bik'ehgóó 'ájít'éé dago dóó t'áá hó hontsékeesígíí doo yá'át'ééh da-góó doo nízaagóó jiinąa da dooleetgo haz'ą.

'Ałk'idąą' Naabeehó dine'é t'áa-doo le'é dighingo baa nda'aldeehgóó yá'át'éehgo t'áadoo le'é deidísingo 'a-Łah ndaadleeł nt'éé'. K'ad 'éiyá t'áa-doo le'é dighingo baa nda'aldeehgo Naabeehó tódiłhił t'éiyá yił 'áŁah ná-dleeł. Bilagáana jį sodizin bá hooghan góne' tódiłhił Ła' haa nahaniihgo doo-daii' tsi'njigháago yah 'ajíyáago ch'ida-hodiyoołhąął. Jó 'áádóó diné t'óó haa daadloh dooleet, t'óó bee hodi'níł'į doo-leeł. Naabeehó binahagha' jishą t'éiyá haa yit'é? 'Áájį daats'í t'éiyá t'áá 'ákó-t'éego tódiłhił bił baa 'ooldah. Doodaii' daats'í díí tódiłhiłgíí diné 'áŁah ndaa-

'AT'EED ŁA BEESO YIK'E 'IIDOOLTAHII BA SHOOZT'E'

Tségháhoodzánídóó 'asdzání Ła' Lorraine Clark gholghéé léi' béeso naa-kidi neeznádiin dóó ba'aan 'ashdladiin (\$250.00) bíghahgo yik'é 'ihwiidool'áát biniighé New Hampshire Federation of Women's Clubs daolghéii bá shódayoos-t'e' jiní. Miss Clark Oklahoma City hoolghéedi 'azee'ál'į yíhwiidool'áát ji-ní. Háálá Naabeehó 'asdzání 'azee'á-deił'íinii lq'igo hólęę laanaa hwiinidzin.

HAASHA' YINILGHE?

Naabeehó Ła' Bilagáana bizaad doo deidiits'a'ígíí Bilagáana Ła' t'áá 'a-hoodzaagi baa yáhásinígí 'át'éego bí-zhi' bá 'ádayiilaa. Háálá Ła' t'óó yá ndahatł'įgo 'adaat'į. 'Áko Naabeehó Ła' shízhii' nizhóní dazhnizin. Bilagáa-na 'éí t'óó házhi' yaa daadlohgo. T'áá 'éí biniinaa Naabeehó Ła' bízhi' yaa yá-danizingo biniinaa Ła' doo Bilagáana yá ndaalnish da. Naabeehó Ła' Angel Whiskers gholghé jiní. Angel Whiskers t'éiyá "God bidighin ndaal'a'í bidá-ghaa" jiníigo 'oolghé. Ła' t'éiyá Joe Soda Pop gholghéé lá jiní. 'Éí t'éiyá "tó dilchxoshí" 'oolghé. Ła' 'éí Trixie Ca-lamity gholghéé lá jiní. 'Éí t'éiyá nda-hat'įgo naaltsoosígíí (Funny Papers) Ła' be'elyaa Łeh, 'éí Ła' 'oolghé. Ła' 'éí Horsetail Begay gholghéé lá. 'Éí t'éiyá "łį' bitsee' bighe" jiníigo 'oolghé. Ła' t'éiyá Big Cigar Horseherder gholghéé lá jiní. 'Éí t'éiyá "sigháala ntsxaazii łį' yee baa naajeeł" jiníigo 'oolghé.

Díí yízhí t'óó baa yádahasinígíí 'a-daat'é. 'Áádóó Bilagáana yee 'aa daa-dloh t'áá tázhdíghááhgóó. Bilagáana k'ehjí hazhó'ó béeéhózingo nihízhii' nihá 'adaalne'go yá'át'ééh. 'Át'ah 'índa yí-zhí yá'adaat'éehii naaltsoos nihá bikáá' ndoo'nił.

'Ashkii léi' bilasáana yiyąą nt'éé'. Hastiin náánáŁa' 'ábíłní jiní, "Ch'osh t'áá baa 'áhólyą," 'áádóó 'ashkii 'aní jiní, "Ch'oshígíí shį t'áá hó 'ádaa 'a-dahojilyąą dooleet," ní jiní.

Bináá'adaatł's'ózí Chinese daol-ghéhígíí tábąstíin t'ł'óót yéedeidiit'ihgo tághí'déé' łóó' bá hadayiiníł. Díí tá-bąstíin gholghéhígíí łóó' yił dahideetgo yizéé' háadayii'níł.

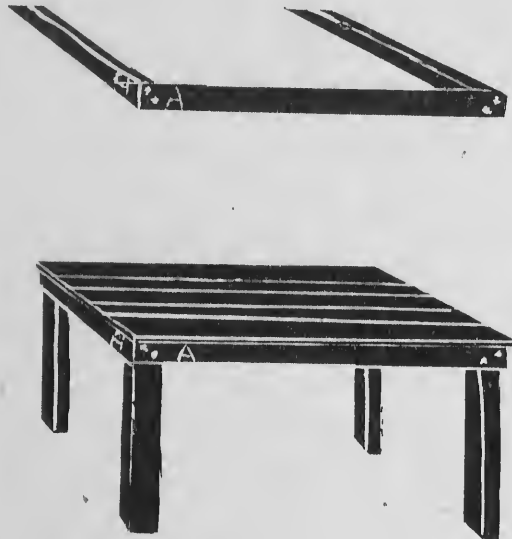
dleełgi biniit'aah 'ił nda'iideetígíí doo-daii' saad 'ahét'ááh biniighé doodaii' diné bitahgi da'dootsaatígíí daats'í t'éi-yá biniighé. Tódiłhił nihił yá'adaat'ééh doo-daii' tódiłhił ndayiiłnihígíí daats'í ch'í-dahidootł'įł. Háájį shį da'nohtah, diné yá'át'éehgo ntsékeesii doodaii' doo yá-át'éehgo ntsékeesii jį daats'í da'nohtah? Jó 'éí Naabeehó danohłíinii t'áá nihí baa ntsídaahkees.

BIKÁÁ' DA'IIGISÍGÍÍ

by Louisa H. Lawton

Tsin dah daashdloozhígíí yá'át'ééh dóo bidziilgo 'ályaago t'áa lq'ígóo hoo-ghan binaagi choo'íigo 'át'é.

Jó díí naaltsoos bikáa'gi be'elyaa-ígíí bikáa' 'iigisí 'altso 'ályaago kót'ée teh. 'Áádóo kót'éego 'ál'í.

Bijáád dooleet biniighéhígíí bikáa' 'iigisí deigo 'áníltso dooleetígíí t'áa bee níltsoo k'íjich'ish. Naadiin 'ashdladi 'asdzo (inches) bíighahgo t'áa 'áko teh. 'Áádóo binídaaz'áa dooleetii 'ash-

dladi 'asdzo doodaii' hastáqdi 'asdzo bíighahgo 'adaníltéelgo 'ájiit'íjh. Náa-see 'alts'áqhi sinilígíí tádiindi 'asdzo bíighahgo dóo naaniigo bá h a'naa na-ní'áhígíí t'éiyá naadiin naakidi 'asdzo bíighahgo 'áníltsoo.

Bináz'áhígíí nineezígíí 'akáa'jigo haaz'áago bidziil yileeh. Jó 'éi díí naaltsoos bikáa'gi be'elyaaígíí A dóo B biká'agi 'ákót'é.

Yá'át'éehgo tsin t'áadoo 'altádahiniidlaadi bit'ada'askaalgo yá'át'ééh. 'Áádóo tsineheeshjii' naaniigo 'ashdladi 'asdzo 'áníltéelgo dóo náasee t'éiyá tádiin dóo ba'aan naakidi 'asdzo be-níltéezgo 'ashdlago hajich'ish. 'Áádóo 'éi t'áa náasee bikáa' shizhoozh. Boosh-k'iizhji t'áatá'í 'asdzo t'áa 'atní'idóo bíighahgo ch'éé'áago 'ájiit'íjh. Bílátahdi t'éiyá t'áatáhadi 'asdzo bíighahgo ch'édaaz'áago 'ájiit'íjh dóo bit'ada'jikaat. Díí bikáa' shizhoozhígíí t'éiyá t'áatáhadi 'asdzo bíighahgo bita' nahaz'áago 'ájiit'íjh. 'Áko bikáa' 'ajiigisgo tó ghó-qh hałdaasígíí bighádaazlji dooleet biniighé. 'Áádóo díí t'áa t'áqgóo choo'íi dooleetgo 'át'é.

HASTIIN HA'DILCH'ALII KONI:

Diné hóyáanii ndi táago haz'á ni-iisíh. Jó 'éi: Tsin bineest'q' yóbéego tsin yqgh nikidii'nah, 'azhó díí tsin bineest'q'ígíí 'át'ahígo t'áa bí ndadínóodah ndi. Náánálahgo 'éiyá 'anaa'góo 'ahikááh dóo nda'ahiltseed, 'azhó 'át'ahígo t'áa bíni'dii dadínóonéet ndi. Náánálahgo nááhást'ánígíí t'éiyá diné dani-líinii 'asdzání yikéé' nikidadiijah, 'azhó 'át'ahígo 'asdzání t'áa bikéé' ndaajeeh dooleet ndi.

"Da' t'áa shaadaaní dííleet?" ní jinií hastiín léi'. 'Áádóo 'ashkii yéé 'aní jinií, "Doo t'áa k'ad naadaaní sélji' da, ndi ntsi' she'esdzáán 'ashlééh, jó 'áko t'áa shíí 'ákót'ée dooleet," ní jinií.

Diné ta' 'aní jinií, "Bee'eldqgh bi-k'a' sitsiits'iin bii' si'ánéé béenílniih," ní jinií. "Ouu" ní jinií ta' diné. "Jó 'éi k'ad 'adin," ní jinií. "Dooládó' dooda-da lá, k'adshq' ha'át'íi bee ntsíníkees dooleet," ní jinií.

THE NAVAHO ALPHABET

The Navaho letters always have the same sounds as they have in the words which are given here as examples. If you learn the sound of the letter in the example, then you will know how it sounds in any other word. It is not hard to read Navaho; it is written just as it sounds.

(a) gah, rabbit.	(ao) daolghé, they're called.	(k) kin, house.
(aa) saad, word.	(aoo) 'aoo, yes.	(k') k'ad, now.
(q) sá, old age.	(oi) deesdoi, it is hot.	(l) lq'í, many.
(qa) naadqá, corn.	(b) bááh, bread.	(t) t'á, much; many.
(e) dibé, sheep.	(ch) chidí, automobile.	(m) ma'íi, coyote.
(ee) 'azee, medicine.	(ch') ch'il, plant.	(n) ni, you.
(e) doohes, it will itch.	(d) diné, man.	(s) sis, belt.
(ee) 'áádéé, from there.	(dl) dlóó, prairie dog.	(sh) shishish, it stung me.
(i) shí, I.	(dz) dzií, mountain.	(t) tin, ice.
(ii) díí, this.	(g) gah, rabbit.	(t') t'íis, cottonwood.
(i) shí, summer.	(gh) bighaa, his wool.	(t') t'ah, ointment; salve.
(ii) díí, four.	bighoo, his teeth.	(t') t'oh, grass.
(o) tó, water.	bighid, his chest.	(ts) tsin, tree; wood.
(oo) tooh, body of water.	bighe, his son.	(ts') ts'in, bone; skeleton.
(o) so, star.	(h) hai, winter.	(w) 'awéé, baby.
(oo) dlóó, prairie dog.	bááh, bread.	(x) yiyisxí, he killed him.
(ai) hai, winter.	(') 'a'áán, hole.	(y) yas, snow.
(aai) shinaai, my brother.	'e'e'qah, west.	(z) biziiz, his belt.
(ei) 'éi, that one.	bito, his water.	(zh) shizhéé, my father.
(eii) 'eii, that one there.	(j) jí, day.	bibéézh, his knife.

When there is a little mark above the letter, then your voice goes up on that sound. Say the first word, and then the second of those we give here as examples.

ni, you	ní, he says.
'azee, medicine	'azéé, mouth.
nií, he is	níí, you are.
doo, not	dóo, and.

TAHONIIGAAN NTSAAGII DAATS'I NIHIDADIDONAH?

Naadiin tsosts'id náahaiídqá' díí nahasdzáán bikáa'gi diné naadiindi miil ntsaaígíí bíighahgo tahoniigááh ntsaaígíí ndahastseed jinií. Naabeehó 'atdó' 'íidqá' tahoniigááh bitaasnii'. Lq'í yik'ee ti'dahooznii'. 'Éi shíí ta' t'ah ndi yéedaalnih.

'Éi 'ákódahóót'íid dóo 'azee'íit'ínií danlíinii tahoniigááh ntsaaígíí gholghéii ndeikaaahgo hodeeshzhiizh dóo lq'í yéeda'deeztá. Ch'osh doo yit'íinii naaki 'at'qá 'át'íi bee hatah honiigááh lá jinií. Díí t'áa 'íighisíí 'adaalts'íisí dóo ch'osh doo yit'íinii bee daníí'ínígíí ndi doo bee yit'íi da jinií.

Kóhoot'éédqá' t'óo 'ahojíyóí hatah dahoniigaii ndi siláago danlínéé t'éiyá t'áa dooda. 'Azee' doo bich'í' hatah honiigáhígíí k'ad hóló jinií. Jó 'éi ha-gaan bit'baa 'ada'atsi, 'áko t'áadoo ta-honiigááh ntsaaígíí hodilnéhé t'áatá'í náhah jinií. Díí 'azee'ígíí siláago bee nabídahoneestqá' go bééhoozin dóo t'áa 'íighisíí yá'át'ééh lá jinií. Díí 'azee'ígíí k'ad t'áa 'ájiitso há hóló jinií. Jó 'éi k'ad 'azee'íit'ínií yit'haa 'ada'atsi. Nihigaan t'éiyá neezgaigo ta'ají da 'i'doo'áat, 'áko ndi tahoniigááh ntsaaígíí t'éiyá doo nihididoolnah da.

'Iih yitk'asígíí 'éi haashíí yit'éego hodilnah, 'éi doo nihit' béédahózin da. 'Áko ndi kót'éego t'éiyá doo hodilnéeh da:

1. Biih daask'aazígíí doo bit'áahji' njigháa da.
2. T'áa 'átaji' nihíla' tánínádaahgis, 'izh'niighíjhgo 'agháago.
3. Nihikee' t'áadoo nínádaalt'ohí.
4. Yá'át'éehgo da'ohsá.
5. Hazhó'ó háádahotghíjh dóo nihibit' t'áadoo bi'oh ndahaleehí.
6. Nihighan góne' t'áa yah 'adaazh-ch'igo 'ádeínóhsin.

Hwiih yitk'asgo t'éiyá kót'éego yá'át'ééh njídleeh.

1. Jinitééh dóo háájilghijh.
2. Hak'az doo bii' njigháa da.
3. Tó dóo t'áadoo le'é bitoo' lq'ígo jidlqá teh.
4. Ch'íiyáán doo daníldzilígíí t'éiyá jiyáqá teh.
5. T'áadoo yá'át'ééh nádleehí táa' yilkáahgo 'azee'íit'ínií bich'í' 'adahoh-kááh.

Hwiih yitk'aazgo 'atíhoolíitgo haz'á. Dóo doo hah yá'át'ééh njídleeh-góo t'áadoo le'é doo bízhnítzil da jileeh, 'áko hajéi yilzólíi biih náánátk'as doodaii' tahoniigááh ntsaaígíí hodilnah.

"Ghoo' bee yich'iishí haa yit'éhígíí nínízin?" ní jinií naalghéhé yá sidáhí. "Nitsxaazígíí nisin," ní jinií na'íit'niihígíí, "Háálá neezná niilt'é t'áatáhá góne' danihighan."